

Kortlægning af brugen og holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg 2013

Niels-Henrik M. Hansen og Niels Ulrik Sørensen

Kortlægning af brugen af og holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg 2013

Forfattere: Niels-Henrik M. Hansen og Niels Ulrik Sørensen

© Forfatterne, 2014

Center for Ungdomsforskning

Institut for Læring og Filosofi | Aalborg Universitet

A.C. Meyers Vænge 15 | 2450 København SV

Opsætning og foto: Niels-Henrik M. Hansen

ISBN: 978-87-93058-11-8 (trykt udgave)

978-87-93058-12-5 (elektronisk udgave)

Center for Ungdomsforskning er en selvstændig forskningsenhed ved Aarhus Universitet, dog med adresse i København, som forsker i unges levekår. Centrets drift støttes af en forening - Foreningen Center for Ungdomsforskning. Vi gennemfører projekter af forskellig beskaffenhed, dog alle med det kendetegn, at de tager afsæt i de unges egne beskrivelser og oplevelser af deres hverdag og liv. Centrets rapporter kan frit hentes på hjemmesiden: www.cefu.dk.

Forord	5
Indledning	7
Rapportens opbygning	8
Kapitel 1 – De unge i undersøgelsen	9
Kapitel 2 – Trivsel	11
Afrunding trivsel	14
Fokuspunkter trivsel	14
Kapitel 3 – Rygning	15
Afrunding rygning	17
Fokuspunkter rygning	18
Kapitel 4 – Alkohol	19
Alkoholrelaterede hændelser	20
Afrunding alkohol	22
Fokuspunkter alkohol	22
Kapitel 5 – Hash	25
Afrunding hash	30
Fokuspunkter hash	30
Kapitel 6 – Andre illegale rusmidler	33
Afrunding stoffer	37
Fokuspunkter stoffer	37
Kapitel 7 – Risikobevidsthed, regler og støtte	39
Risikobevidsthed	39
Viden om skolens regler	40
Afrunding risikobevidsthed, regler og støtte	43
Fokuspunkter risikobevidsthed, regler og støtte	43
Kapitel 8 – Problemmønstre og indsatsområder	45
Bilag 1 – Litteraturliste	49
Bilag 2 – Undersøgelsens empiriske grundlag	51
Spørgeskemaets repræsentativitet	52
Spørgeskemaets opbygning	54
Statistiske test	54
Gyldige svar	55

Forord

Det er anden gang, Center for Ungdomsforskning får mulighed for at undersøge, hvorledes unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg kommune har det. I 2005-2006 udførte Center for Ungdomsforskning (CeFU) en undersøgelse af trivsel og sundhed på ungdomsuddannelserne i Svendborg i forbindelse med en evaluering af projektet "Den Sundhedsfremmende Ungdomsuddannelse". Her indgik unge og rusmidler som ét af en række områder, der blev belyst til at kortlægge unges trivsel og sundhed. Analyserne i denne rapport trækker på spørgeskemaet og svardataene fra den gamle undersøgelse, der udgør et velegnet afsæt for at analysere udviklingen på området på ungdomsuddannelserne i Svendborg fra 2005-2006 frem til i dag.

Vi vil derfor gerne takke de næsten 2000 unge, der har besvaret det spørgeskema, som denne rapport bygger på, for deres indsats. Vi vil også gerne takke Svendborg kommune og Monica Sindberg Gunderlund (projektleder, Sundhedssekretariatet, Svendborg kommune) samt følgegruppen for RUSK-projektet for et godt og inspirerende samarbejde.

Endvidere skal der også rettes en tak til Dorthe Jeppesen, Tine Filges og Niels Ulrik Sørensen, som var forfattere på Center for Ungdomsforskning's tidligere undersøgelse af ungdomsuddannelserne i Svendborg (Jeppesen, Filges og Sørensen 2006). De har velvilligt indvilget i at give os adgang til data og spørgeskema fra denne undersøgelse, således at de kunne indgå i nærværende rapport's materiale.

Sluttelig skal der også lyde en tak til Sixten Maximilian Thestrup, studentermedhjælper ved Center for Ungdomsforskning, for hans assistance i forbindelse med gennemførelsen af denne undersøgelse. Niels-Henrik M. Hansen, lektor ved CeFU, har været ansvarlig for udfærdigelsen af denne rapport. Niels Ulrik Sørensen, lektor og souschef ved CeFU, har læst og kommenteret rapporten samt fungeret som sparingspartner igennem projektforløbet.

København d. 20. december 2013

Niels-Henrik M. Hansen, lektor, ph.d., cand.scient.soc.
Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet

Indledning

I denne rapport foretager vi en kortlægning af brugen af samt holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Næsten 2000 unge fra alle kommunens ungdomsuddannelser har svaret på et spørgeskema omhandlende deres trivsel og livsstil med særlig fokus på deres forbrug af alkohol, hash og andre former for illegale rusmidler.

Baggrunden for undersøgelsen er, at Svendborg kommune ønsker at styrke den forebyggende indsats over for unges brug af rusmidler. I perioden 2012-2014 gennemfører kommunen således satspuljeprojektet RUSK – Rusmiddelforebyggelse på Ungdomsuddannelserne i Svendborg Kommune.

Denne rapport indgår i RUSK-projektet og skal bidrage til dokumentation inden for følgende tre hovedområder:

- 1) Skabe et øjebliksbillede af brugen af og holdninger til legale og illegale rusmidler samt de unges trivsel og generelle sundhed. Hovedspørgsmålene vil bl.a. være, hvilke rusmidler bruger de unge? Hvad er omfanget af brugen? Hvor og hvornår bruger de rusmidler? Hvilke holdninger har de unge til rusmidler? Hvordan spiller brug og holdninger sammen? Hvilke forskelle er der på de forskellige ungdomsuddannelser på brugen af og holdningerne til rusmidler? Hvordan hænger brugen af og holdningerne til rusmidler sammen med de unges angivelser af trivsel og sundhed på udvalgte områder?
- 2) En beskrivelse af udviklingen i de unges forhold til rusmidler samt deres sundhed og trivsel siden 2005-06. De centrale spørgsmål vil her omhandle: Hvad kendetegner de unges forhold til rusmidler nu i forhold til 2005-2006? Hvad kendetegner de unges angivelser af trivsel og sundhed på udvalgte områder nu i forhold til 2005-2006? Hvilke tendenser og udviklinger kan spores?
- 3) En indkredsning af behov for indsatser på rusmiddelområdet: Hvilke problemer knytter sig til unges brug af rusmidler? Hvordan spiller de sammen med andre problemer med hensyn til mistrivsel og sundhed? Hvilke unge skal man være særligt opmærksomme på? Hvad bør man i fremtiden fokusere på i indsatsen på rusmiddelområdet på ungdomsuddannelserne i Svendborg?

Analyserne i rapporten bygger på 1966 besvarelser af et elektronisk spørgeskema, der er indsamlet efteråret 2013. Det er unge, der går på en ungdomsuddannelse i Svendborg, som har haft mulighed for at besvare spørgeskemaet.

Rapportens opbygning

I de følgende kapitler vil der blive analyseret en række temaer – trivsel, rygning, alkohol m.fl.

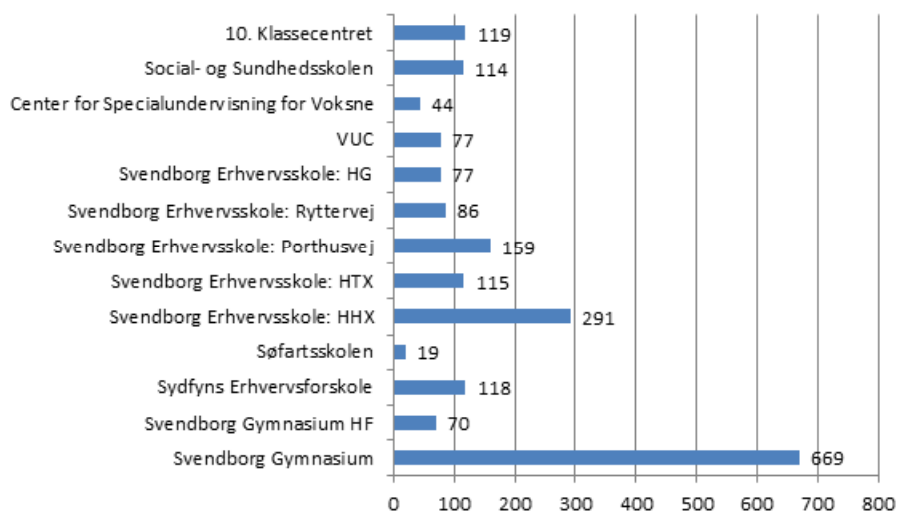
Hvert tema vil tegne et øjebliksbillede af det pågældende område samt trække tråde tilbage til den tidligere kortlægning fra 2006. De enkelte temaer afsluttes med en kort opsamling, der endvidere indeholder forslag til fokuspunkter på det pågældende område. Rapporten afsluttes med to kapitler. Et, der ser på de unges holdninger til regler og risikoorienteringer, og et, der skitserer nogle generelle mønstre i materialet.

I bilag 1 er der en litteraturliste. Bilag 2 gennemgår og diskuterer rapportens empiriske grundlag og de metodologiske valg, der er truffet. Der redegøres også for undersøgelsens repræsentativitet og anvendelsen af statistiske mål mm.

Kapitel 1 – De unge i undersøgelsen

Der er modtaget 1958 besvarelser på spørgeskemaet. De stammer fra 13 forskellige uddannelsesinstitutioner. Som det fremgår af figur 1, er der flest besvarelser fra Svendborg Gymnasium og HF, hvor der samlet set er modtaget 739 besvarelser. Der er også mange besvarelser fra Svendborg Erhvervsskole. Disse er dog opdelt i flere undervisningssteder og uddannelser. Der er modtaget færrest besvarelser fra Svendborg Søfartsskole. I bilag 2 gennemgås datasættets sammensætning og repræsentativitet, samt hvorledes vi i analyserne i nogle tilfælde vælger at anvende vægtede data.

Figur 1. Antal besvarelser fra de forskellige uddannelsesinstitutioner i Svendborg kommune. N=1966.

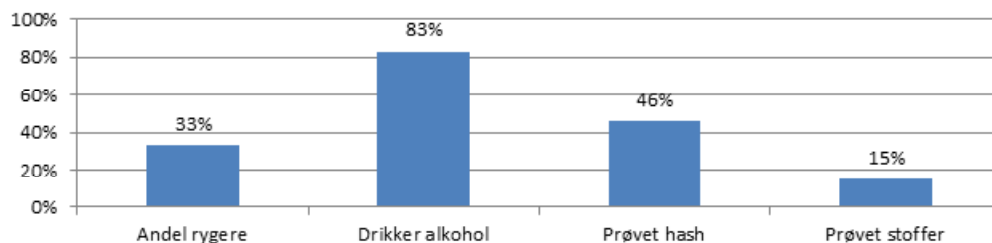
Aldersmæssigt¹ er hovedparten (71 %) af de unge, der har besvaret spørgeskemaet, mellem 16 og 19 år. De fleste (68 %) er i gang med deres første ungdomsuddannelse (eller går i 10. klasse).

1) De yngste i materialet er 14 år gamle, og de ældste er 24 år eller ældre.

Omtrent hver femte (19 %) er i gang med deres anden ungdomsuddannelse, og yderligere 13 % er i gang med deres tredje (eller flere) ungdomsuddannelse.

Der er med andre ord en væsentlig andel af de unge i materialet, der er i gang med deres anden eller tredje ungdomsuddannelse.

Ses der overordnet på andelen af unge, der enten ryger, drikker alkohol, har prøvet hash eller

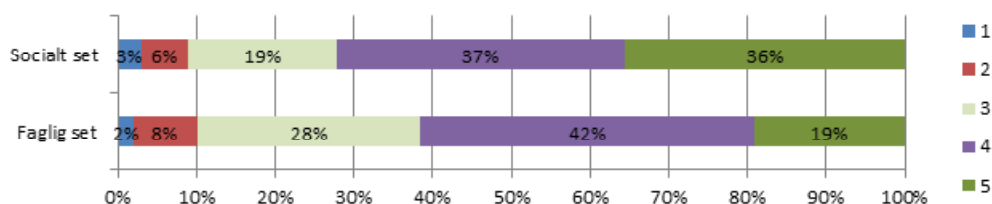
Figur 2. Andele af unge, der ryger, drikker alkohol, har prøvet hash og stoffer. N=1859 (rygning). N=1868 (alkohol). N=1818 (hash). N=1794 (stoffer)

andre stoffer, så fremkommer der følgende billede (figur 2). En tredjedel af de unge ryger. En stor majoritet har et forbrug af alkohol. Lidt under halvdelen af de unge har erfaringer med hash, og yderligere 15 % (omkring hver 7. ung) har prøvet andre stoffer.

I rapportens kapitler vil vi analysere hvert af disse områder. Først vil vi dog rette opmærksomheden mod de unges trivsel – med særlig opmærksomhed på deres trivsel i relation til deres hverdag i skolen.

Kapitel 2 – Trivsel

I Illeris et al. (2009) beskrives det, hvorledes uddannelsesvalget er blevet en central problemstilling i de unges liv. Det er blevet et fikspunkt for de unge, og der bliver brugt mange ressourcer på at få de unge til at vælge en (rigtig) ungdomsuddannelse. I det foregående afsnit blev det fremhævet, at ganske mange af de unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg er i gang med deres anden eller tredje ungdomsuddannelse, hvilket afspejler, hvor væsentlig en problematik uddannelsesvalget er i ungdomslivet. I et fastholdelsesøjemed er de unges trivsel på ungdomsuddannelsen vigtig, og i figur 3 aftegnes det, hvordan de unge oplever det at gå i skole for tiden, opdelt på en faglig og social dimension.

Figur 3. Hvad synes den unge om at gå i skole for tiden – fagligt og socialt set? Opdelt på en skala fra 1 (meget dårligt) til 5 (meget godt). N=1883

Som det fremgår af figuren, er det generelt et positivt billede, der tegnes af henholdsvis de unges faglige og sociale trivsel på uddannelserne. Lidt over 2/3 af de unge oplever, at de trives godt eller meget godt socialt set². Det er få, 9 %, der finder, at de ikke trives godt socialt set i skolen. Fagligt set er billedet næsten det samme. Majoriteten (61 %) finder, at de klarer sig godt eller meget godt fagligt set. 10 % oplever, at det ikke er tilfældet. De unges vurdering af den faglige trivsel er gennemgående en anelse mindre positiv end den sociale trivsel på uddannelserne. Der

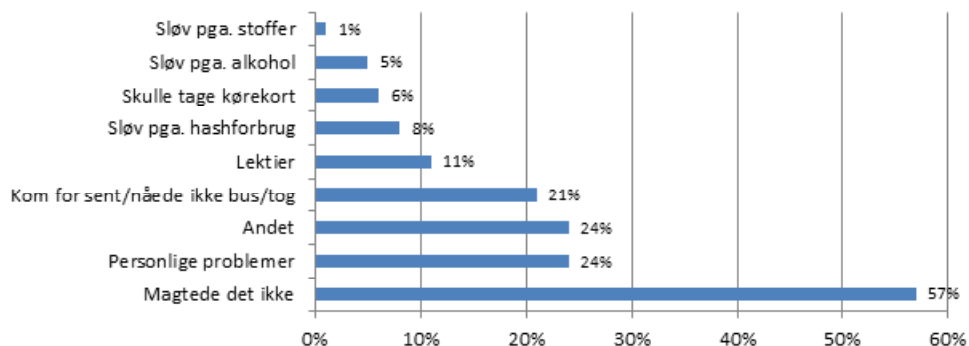
---

2) Hvilken retning relationen mellem de to variable har, kan ikke fastlægges på grundlag af de foreliggende data. Det kan blot konstateres, at de er forbundne.

er ikke nogen forskel på de unge mænds og kvinders vurdering af den sociale og faglige trivsel. Der er samtidig en massiv sammenhæng mellem den faglige og sociale trivsel. 43 % af de unge, som synes, at det går dårligt i skolen socialt set, oplever også, at det går dårligt for dem fagligt set. Omvendt er der 69 % af dem, hvor det går godt fagligt set, som også oplever, at det går godt socialt set. Det er også et mønster, som blev fremhævet i 2006-undersøgelsen af trivsel og sundhed på ungdomsuddannelserne i Svendborg (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:28). Det positive billede gentager sig, når der ses på de unges vurdering af, hvor pressede de føler sig af skolearbejde – både i skolen og i relation til lektierne. Omkring en tredjedel (34 %) oplever ikke det store pres. Endnu en god tredjedel (37 %) oplever at være en smule pressede, og den sidste – en lille tredjedel (29 %) - oplever at være pressede. Der er dog en klar forskel på de unge kvinders og mænds vurderinger. De unge kvinder oplever i noget større udstrækning at være pressede af deres skolearbejde end de unge mænd. Fx oplever 35 % af kvinderne at være pressede eller meget pressede. Den tilsvarende andel af mænd er 22 %.

Selvom der er en del af de unge, som har forsøgt at gennemføre flere ungdomsuddannelser, så er der relativt få (8 %) unge, der overvejer at stoppe på deres nuværende uddannelse. Der er ingen direkte forskel på køn, men de unges vurdering af deres faglige og sociale trivsel, samt hvor pressede de oplever at være af skolearbejdet, har alt sammen betydning i denne forbindelse. Dårlig trivsel – såvel faglig som social – øger risikoen for, at den unge overvejer at stoppe på sin nuværende uddannelse. Trives den unge dårligt socialt set, overvejer 37 % at skifte uddannelse. Andelen hos dem, der trives godt, er 3 %. Oplever den unge at være presset mht. skolearbejdet, øger det ligeledes risikoen.

En anden indikator på, hvorledes de unge trives i relation til uddannelsen, er pjæk. Hver fjerde elev (27 %) har de seneste fjorten dage haft mindst en pjækkedag. 6 % har haft flere. Kønnen har ingen betydning i denne sammenhæng. Har den unge ikke haft nogen pjækkedage, er det få (5 %), der har overvejelser omkring et evt. skoleskift. Ved en enkelt pjækkedag øges denne andel til 12 % og ved flere pjækkedage øges denne andel yderligere til 28 %. Disse andele er stort set sammenfaldende med resultaterne i 2006-undersøgelsen (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:29).

Figur 4. Årsager til at pjække. Mulighed for at vælge flere svar. Bygger på 543 afgivne svar.

Det er også en relation, der kommer til udtryk, når der spørges til, hvorfor de unge pjækkede. Som det fremgår af figur 4, angiver den største andel, at de pjækkede, fordi de ikke magtede at tage i skole. Dernæst handler det om personlige problemer, andre årsager, og at man missede et transportmiddel.

Når det gælder fravær, er der samtidig en del af de unge, som har været fraværende fra undervisningen pga. sygdom. Det gør sig gældende for 36 % af de unge, som har været fraværende pga. sygdom de seneste fjorten dage. Denne andel placerer sig midt mellem tallene fra 2005 (27 %) og 2006 (50 %) (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:29).

Vendes blikket imod de unges personlige velbefindende, så er der spurgt ind til, om de unge oplever ensomhed og personlige problemer. I forhold til ensomhed oplever en tredjedel (32 %) af de unge, at de er ensomme – enten ofte eller meget ofte (4 %) eller af og til (29 %). Der er en overvægt af kvinder, der oplever at være ensomme. 34 % af kvinderne (mod 23 % af mændene) oplever at være ensomme af og til. Ensomheden kan være forbundet med problemer i skolen. Oplever den unge, at der socialt set er problemer med skolen, øger det markant risikoen for at opleve ensomhed. Blandt de unge, der oplever, at det går meget dårligt socialt set i skolen, er 28 % også ensomme ofte eller meget ofte. Blandt dem, hvor det går godt socialt set, er den tilsvarende andel blot 2 %. I forhold til undersøgelserne i 2005 og 2006, er andelen af unge, der føler sig ensomme, faldet. I 2006 angiver 61 %, at de kender til ensomhed i hverdagen (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:32).

Når det drejer sig om personlige problemer, er det noget, som 31 % af de unge finder, at de har på undersøgelsestidspunktet. Der er flere kvinder end mænd, der oplever at have personlige problemer (40 % versus 22 %). Hvad der konstituerer et personligt problem, kan imidlertid variere. For næsten halvdelen (46 %) af de unge, der har personlige problemer, angiver de, at det bl.a. handler om bekymringer over fremtiden og deres økonomi (38 %). Men det kan også dreje sig om skænderier med familien (32 %) eller kæresten (26 %) og problemer med skolen (26 %). De unge kvinder er mere bekymrede over problemer med familien (37 % vs. 24 %) og problemer med skolen (28 % vs. 23 %), mens mændene adskiller sig ved i højere grad at angive, at deres bekymringer drejer sig om deres forbrug af alkohol (5 % vs. 2 %) og hash (11 % vs. 2 %).

De unge bekymrer sig på mange måder om det samme, selvom der er kønsmæssige forskelle, særligt i relation til bekymringer vedrørende rusmidler, hvor mændene skiller sig ud. De personlige problemer kan have meget forskellig karakter – her kan det blot konstateres, at der er lige knap en tredjedel af de unge, som selv oplever at have personlige problemer. Spørgsmålet er efterfølgende, om de oplever at stå alene med dem, eller de kan få hjælp ved at tale med nogle om deres problemer, hvis de ønsker det. Det er meget få (9 %) af de unge, der oplever at have personlige problemer, som ikke har nogen at vende disse problemer med. Ud af de resterende 91 % oplever 65 %, at de har nogle at tale med, og 26 % har nogle at tale med, men vælger ikke at benytte sig af den mulighed. Nielsen, Sørensen og Osmec (2011) peger på, at det er vigtigt for de unges generelle trivsel, at de har nogle at tale med om deres evt. problemer.

Afrunding trivsel

Hovedparten af de unge ser ud til at trives godt. De oplever ikke at have personlige problemer af nævneværdigt omfang. Hvis de har personlige problemer, handler det oftest om økonomi og fremtiden. De fleste, som oplever at have personlige problemer, har også nogle, de kan tale med om disse problemer. Det er få, som ikke har nogle at henvende sig til. Det er således overordnet set et positivt billede, der tegnes af henholdsvis de unges faglige og sociale trivsel.

Der er en markant sammenhæng mellem den faglige og sociale trivsel. Det peger på, at er der problemer på det ene felt, vil det ofte afspejles i det andet felt. Trives den unge dårligt – såvel socialt som fagligt – øger det samtidig risikoen for, at vedkommende overvejer at stoppe på sin ungdomsuddannelse.

En tredjedel af de unge føler sig ensom i varierende omfang. Dette er forbundet med den sociale trivsel i skolen. Dårlig trivsel i skolen øger risikoen for, at den unge oplever at være ensom.

Andelen, der oplever at være ensom i et eller andet omfang i hverdagen, er faldet siden undersøgelsen i 2006. Næsten den samme andel unge oplever at have personlige problemer. Disse kan have forskellig karakter og tyngde, men handler som oftest om bekymringer om fremtiden og økonomi. Majoriteten af de unge, som har personlige problemer, har nogen at tale med, hvis de har behov for dette, hvilket er positivt – spørgsmålet er snarere, om de vil vælge at tale med vedkommende?

Fokuspunkter trivsel

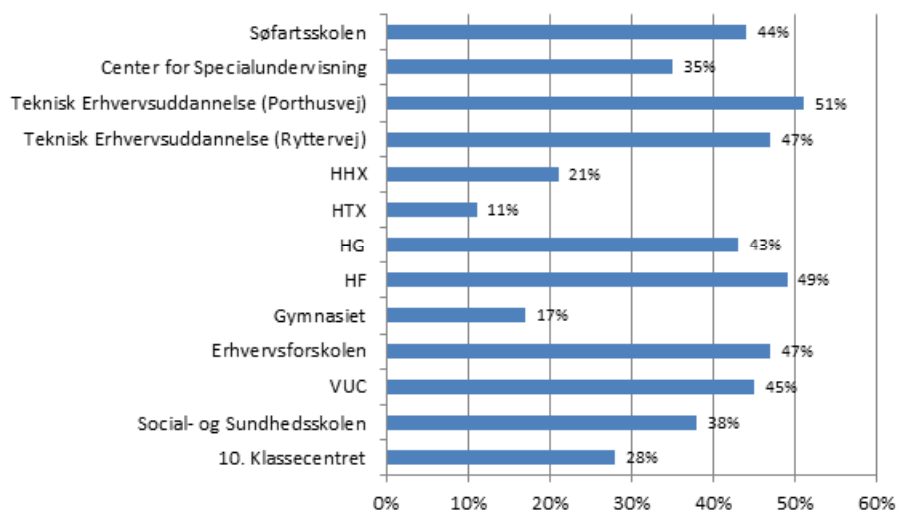
I forhold til trivsel generelt handler det om at få kontakt til de unge, der ikke trives godt. Det er ofte unge, hvor der er problemer på flere fronter. I materialet har de både faglige problemer med skolen og sociale problemer på samme tid.

En del af de unge, der oplever at have personlige problemer, er samtidig også nogle gange de unge, der har problemer i forhold til forskellige rusmidler. Det gør sig bl.a. gældende i forhold til forbrug af stoffer, rygning og hashforbrug.

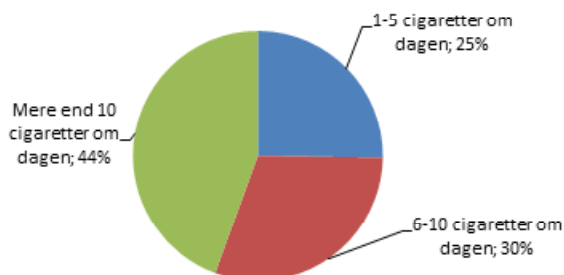
Når det gælder mistrivsel, handler det også om, at unge ofte gør sig meget umage for at skjule evt. mistrivsel. Det støder sammen med forestillingen om det lykkelige ungdomsliv og bliver opfattet som skamfuldt. En måde at angribe unges mistrivsel kan være at forsøge at skabe et rum for en dialog. Det kan være ved at tage det første skridt, hvis det fornemmes, at den unge mistrives. Det kan også være ved at åbne for en senere dialog, hvis den unge er afvisende i første omgang. Nielsen, Sørensen, Katznelson og Lindstrøm (2010:179) peger endvidere på, at det handler også om, at man tør vise den unge tillid og respekt, selvom vedkommendes adfærd måske kan fremstå som ubehagelig. Ofte har mistrivsel bundet i et lavt selvværd og skam, som man risikerer at forstærke.

Kapitel 3 – Rygning

33 % af de unge i materialet ryger, hvilket er et fald fra 37 % i 2006 (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:39). Andelen, der ryger, varierer dog væsentlig mellem de forskellige uddannelsesinstitutioner, hvilket fremgår af figur 5. Eleverne på nogle afdelinger af erhvervsskolen ryger i større udstrækning end deres kammerater på gymnasiet. På afdelingerne på Porthusvej og Ryttervej er det således omkring halvdelen af eleverne i materialet, som er rygere, mens det på htx-afdelingen kun er 11 % af eleverne der ryger. På gymnasiet er andelen af rygere 17 % - men omvendt ryger 49 % af eleverne på hf, som udbydes af samme institution.

Figur 5. Andelen af rygere, opdelt på de deltagende uddannelsesinstitutioner.

Figur 6. Det daglige forbrug af cigaretter.

Sammenlignet med andre undersøgelser er der flere unge i Svendborg, som ryger. MULD-undersøgelsen peger fx på, at andelen af daglige rygere i gennemsnit er 22 % blandt 20-årige (Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen 2007). Tallene bekræfter dog samtidig også de mønstre, der er set i andre undersøgelser i forbindelse med uddannelseslængde og omfang. Kigges der tilbage på tallene fra undersøgelsen i 2006, så er der forskelle. Andelen af rygere er faldet de fleste steder, undtagen på erhvervsskolen (Porthusvej og Ryttervej), hvor den er uændret. Der er ikke sammenlignelige tal på 10. Klassecentret, Social- og Sundhedsskolen og Søfartsskolen. Som det fremgår af figur 5, fordeler det daglige forbrug sig med vægten i den tunge ende. En fjerdedel af de unge oplyser, at de ryger 1-5 cigaretter om dagen. Endnu lige knap en tredjedel ryger op til en halv pakke cigaretter om dagen, mens den sidste (store) del ryger mere end 10 cigaretter om dagen i snit.

Opdeles forbruget på uddannelse, afspejler det på en række områder det billede, der fremkom i forbindelse med andelen af rygere generelt. De steder, hvor der er mange rygere, er også de steder, hvor de unge rygere ryger mest. Søfartsskolen og erhvervsuddannelserne på Ryttervej og Porthusvej har de andele af unge, der ryger mere end ti cigaretter om dagen³.

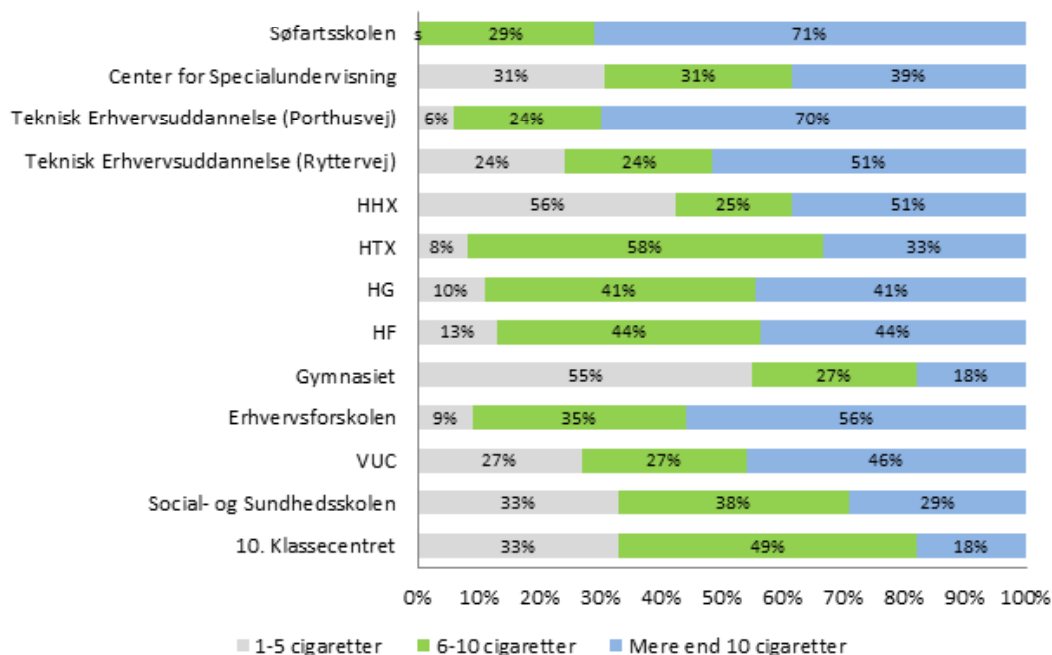
Omtrent halvdelen (55 %) af de unge rygere vil gerne stoppe med at ryge. Der er ikke de store forskelle på de forskellige institutioner i denne sammenhæng. Det er dog langt fra de unge rygere, som ønsker at stoppe, der ønsker hjælp til det. Det ønsker kun hver tredje ryger (30 %), der ønsker at stoppe.

Blandt de unge, der ryger, har omkring en tredjedel (35 %) prøvet snus eller skrå. De fleste (19 %) har blot prøvet det en enkelt gang eller flere gange, men det er meget få (2 %), der bruger det fast (mindst en gang om ugen eller hver dag).

---

3) Det er dog begge steder med relative lave svarprocenter – tallene bør derfor læses med forsigtighed.

Figur 7. Det daglige forbrug fordelt på uddannelse.

Afrunding rygning

Der er mange rygere på ungdomsuddannelserne i Svendborg. I snit ryger hver tredje ung i materialet. Selvom der er tale om et fald fra undersøgelsen i 2006, er det ikke særlig stort og afspejler den generelle samfundsudvikling, hvor antallet af rygere generelt er faldende (Koch, Davidsen og Juel 2012).

Særligt på de erhvervsfaglige uddannelser og kortere uddannelser er der store andele af rygere. Dette mønster er uændret i forhold til 2006. De steder, hvor der er mange rygere, er samtidig også de steder, hvor de unge oftest ryger mest – altså har det største forbrug.

Der ser ud til, at andelen af rygere er faldet på de fleste af ungdomsuddannelserne siden 2006, men dette ser desværre ikke ud til at gælde for de steder, hvor andelen af rygere er størst, og hvor det daglige forbrug også er størst.

Halvdelen af rygerne ønsker at stoppe. Men de fleste, der ønsker at stoppe med at ryge, ønsker ikke ekstern hjælp til det, hvilket kan være en hindring, hvis forbruget skal ændres. Samme konklusion kommer rapporten i 2006 til. Den peger på, at de unges forbrug af cigaretter er svært at ændre på, fordi de unge godt kender til de sundhedsskadelige konsekvenser af rygning, men ryger alligevel, bl.a. fordi rygning kan være en adgangsvej til socialt samvær og hygge, som opve-

jer risikoen for senere sygdom (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:39; samme pointe i Ingholt 2001).

Fokuspunkter rygning

Der er forholdsvis mange rygere på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Der er særligt høje andele på visse uddannelser. Der er en klar sammenhæng mellem andelen, som ryger og det daglige forbrug, således at elever de steder, hvor der er mange rygere, også har det største forbrug. Det peger på, at indsatsen mod rygning kan målrettes bestemte uddannelsesinstitutioner, og at det handler om at ændre kulturen omkring rygning på de pågældende institutioner.

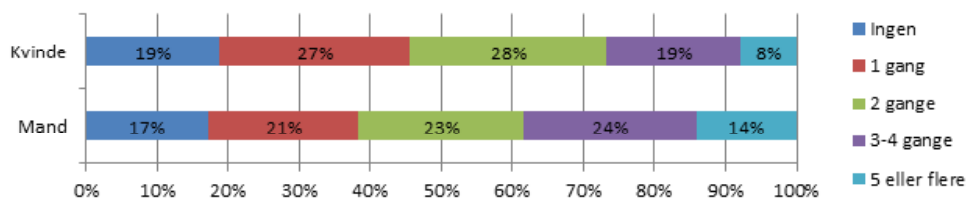
Der er interesse blandt de unge rygere for at holde op med at ryge. Dog mener de i udstrakt grad, at det er en personlig opgave, som skolen ikke nødvendigvis skal blande sig i. Det besværliggør en potentiel indsats på dette område. Analyserne peger dog samtidig på, at de unge udmærket er bevidste om farerne ved at ryge. Det handler derfor måske snarere om, at rygning giver adgang til nogle sociale fællesskaber, og at de unge mere eller mindre bevidst finder, at disse er mere vigtige end evt. fremtidige sundhedsrisici (se fx Ingholt 2001 for en diskussion af dette).

Som det bliver klart i kapitel 7 er de unge bevidste om risiciene ved rygning. Et fokuspunkt kan derfor handle om at fokusere på at skabe en kollektiv dialog med de unge om risikoen ved rygning, således at det ikke længere bliver den enkeltes problem, men noget der kan tales om.

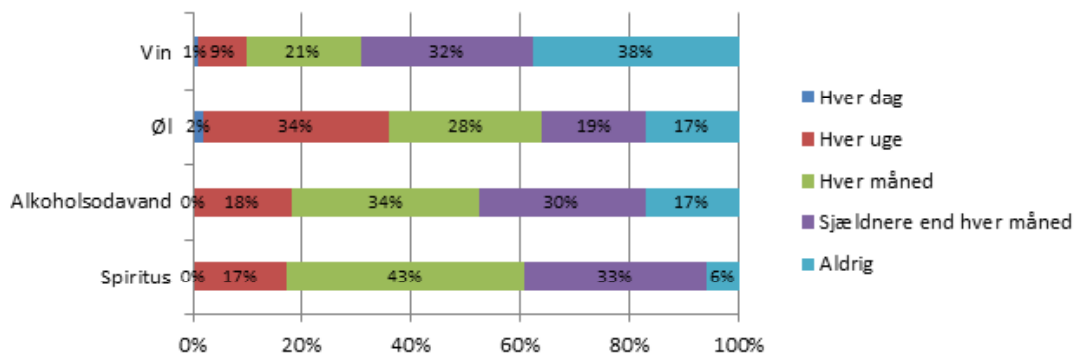
Kapitel 4 – Alkohol

Alkohol er et udbredt nydelsesmiddel blandt de unge. 83 % af de unge drikker alkohol. På den facon afspejler de på mange måder alkoholforbruget i resten af befolkningen (Kristiansen et al. 2008). Andelen, som drikker alkohol, er dog faldet sammenlignet med 2006 undersøgelsen, hvor 6 % angav, at de ikke drikker alkohol (Jeppesen, Filges og Sørensen 2006:40). Den andel er steget til 17 %.

Der er nogen variation mellem de enkelte uddannelser. På gymnasiet drikker 7 % ikke alkohol, mens det på erhvervsuddannelserne er 22 % (Ryttervej) og 25 % (Porthusvej). Selvom de unge drikker alkohol, så behøver det ikke i alle tilfælde at være en almindeligt forekommende ting i deres hverdag. Inden for de seneste 30 dage har 24 % ikke drukket så meget alkohol, at de blev fulde. Endnu 27 % har været fulde en enkelt gang. Det betyder med andre ord, at halvdelen af de unge (51 %) ikke har været fulde eller blot været fulde en enkelt gang.

Figur 8. Hvor mange gange de seneste 30 dage har den unge indtaget fem eller flere genstande ved samme lejlighed? N=1446

Figur 9. Hvad drikker de unge, og hvor ofte drikker de det?

Der er imidlertid forskelle på kvindernes og mændenes alkoholindtag. Som det fremgår af figur 8, har mændene i større udstrækning været fulde flere gange end kvinderne.

Det er som oftest øl, der bliver drukket blandt de unge efterfulgt af alkoholsodavand og spiritus. Vin indtages også, men – som figur 9 viser – ikke så ofte som de andre tre muligheder. Det er meget få af de unge, der har et dagligt alkoholforbrug.

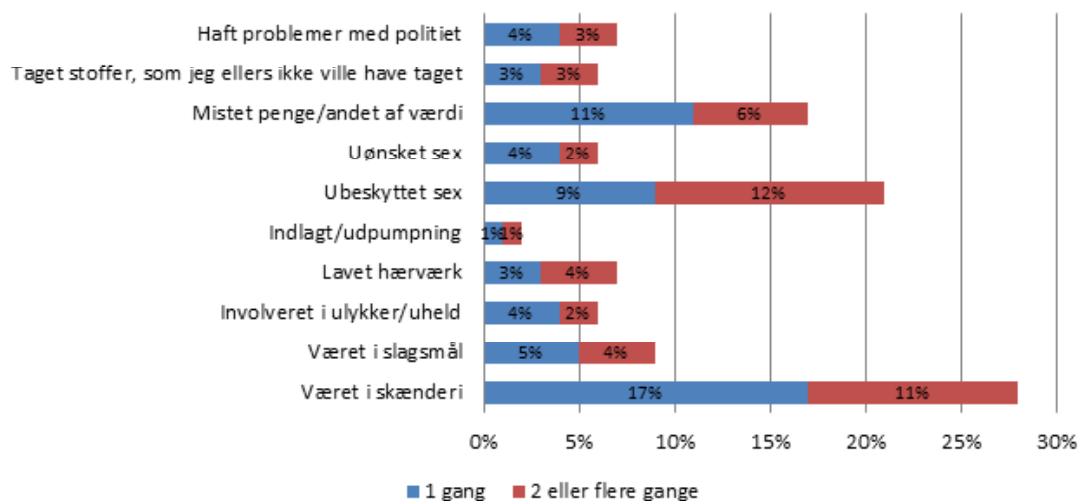
Der er forskel på de unge mænds og kvinders forbrug. De unge mænd har gennemgående et hyppigere forbrug af øl. Fx drikker 48 % øl hver uge, mens det samme gør sig gældende for 20 % af kvinderne. Samme mønster gør sig gældende ved spiritus, mens kvinderne i lidt større udstrækning drikker alkoholsodavand end mændene.

Alkoholforbruget er hos mange unge forbundet med noget socialt. Hovedparten (84 %) angiver, at de drikker alkohol, fordi det er hyggeligt og sjovt. Det er også noget, der mange gange hører med til en tur i byen (72 %), og der er også en del, som sætter pris på smagen (39 %) og virkningen (36 %). Disse punkter er der bred enighed om. Der er forskel på mænd og kvinders begrundelser på to områder. Mændene drikker i højere grad end kvinderne, fordi de kan lide smagen og virkningen, mens kvinderne omvendt oftere end mændene (13 % vs. 9 %) drikker for at glemme hverdagen.

Alkoholrelaterede hændelser

Alkohol er for de unge i vid udstrækning forbundet med hygge, sjov og byture. Men som det fremgår af figur 10, kan alkohol også været forbundet med en række negative ting – som fx slagsmål i fuldskab, ubeskyttet sex eller det at miste personlige værdigenstande underen bytur.

Der er tre negative ting, som er forholdsvis udbredt blandt de unge: For det første, at lidt over hver fjerde af de unge, der drikker alkohol, har oplevet skænderi i forbindelse med, at de har drukket. For det andet har næsten hver femte ung haft ubeskyttet sex, mens de har været påvirket af alkohol. Og for det tredje har omkring hver sjettede ung oplevet at have mistet penge eller andre ting af værdi for dem.

Figur 10. Andele af unge, der har oplevet forskellige alkoholrelaterede hændelser de seneste seks måneder. Bemærk venligst, at skalaen kun går til 30 %

Tallene i figuren antyder, at der er ganske mange, som oplever uheldige hændelser i forbindelse med deres forbrug af alkohol. Undersøges tallene nøjere, er det omkring halvdelen (46 %) af de unge, der har oplevet en eller flere hændelser. Der er forskel på nogle områder i relation til køn – mændene har i større udstrækning været i slagsmål (12 % vs. 6 % af kvinderne), været involveret i uheld og ulykker (8 % vs. 5 %), lavet mere hærværk (8 % vs. 3 %), taget stoffer, end de ellers ikke ville have gjort (7 % vs. 4 %), og endelig haft problemer med politiet (9 % vs. 4 %). Det tegner et samlet billede af, at nogle af de unge mænd har en adfærd, der øger risikoen for uheldige hændelser samt øger muligheden for, at de kommer i kontakt med politiet.

I forhold til alkoholforbruget oplever 7 % af de unge selv, at de drikker for meget alkohol. Der er ikke signifikant forskel på mænd og kvinders vurdering af dette. Det svarer til at omkring hver 14. ung selv oplever, at de drikker for meget og måske er bekymret over dette. Andelen der oplever, at de drikker for meget alkohol vokser dog markant, når den unges alkoholforbrug øges. Blandt de unge, der har været fulde fem gange eller flere den seneste måned, synes 33 %, at de drikker for meget. Det er måske ikke overraskende, men det indikerer, at de unge, der har et stort alkoholindtag, også er mere bekymrede over dette – og burde derfor være til at få i tale, hvis målet er at mindske deres alkoholforbrug.

Der er dog væsentligt flere, som er bekymret over deres venners forbrug af alkohol. Hver femte ung, 21 %, synes, at deres venner drikker for meget alkohol.

Alkoholforbruget påvirker også de unges skolegang. Halvdelen af de unge (53 %), som drikker alkohol, oplever, at de selv har svært ved at koncentrere sig i skolen, hvis de har været til fest. For de fleste er det dog sjældent (29 %) eller en gang imellem (16 %), de oplever det. 8 % af de unge

oplever det ofte eller altid. Denne sidste andel vokser med de unges alkoholforbrug. Har den unge drukket fem genstande flere end fem gange den seneste måned, vokser andelen, der altid eller ofte oplever, at de har svært ved at koncentrere sig, til 33 %. Det er således en væsentlig andel af disse unge, hvor alkoholforbruget påvirker deres mulighed for at deltage i og modtage undervisning.

De unges alkoholforbrug griber også mere generelt ind i undervisningen. En tredjedel af de unge oplever, at deres egen eller andres forbrug af alkohol påvirker undervisningen i deres klasse eller hold. Det kan fx være pga. manglende fremmøde eller sløve og uengagerede elever. Der er betydelig variation mellem de enkelte uddannelsesinstitutioner. Fx er denne andel 24 % på 10. Klassecentret og 51 % på hf uddannelsen på Svendborg Gymnasium. Disse mønstre afspejler på mange planer det, der beskrives i rapporten fra 2006 (Jeppesen, Filges og Sørensen 2006:40-41).

Afrunding alkohol

Andelen af unge, der drikker alkohol er faldet i forhold til 2006 undersøgelsen. Det er dog stadig et rusmiddel, som er meget udbredt og indtages i stor stil. Særligt de unge mænd har et stort forbrug. Øl er den mest almindelige drikkevare.

Der er mange unge, der har oplevet en eller flere hændelser i forbindelse med alkohol. Det gælder især de unge mænd. De har tilsyneladende en adfærd i forbindelse med indtagelsen af alkohol, hvor de i højere grad indgår i slagsmål, hærværk og følgelig oftere kommer i kontakt med politiet.

Alkohol ses som en naturlig del af festlivet og som en central ingrediens, når de unge skal hygge sig med vennerne. Konklusionen fra 2006 rapporten (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:40), at alkohol spiller en stor rolle i de unges festkultur – og festkulturen er vigtig for de unge – gælder stadigvæk i høj grad. I relation til alkohol tegner der sig et billede af, at der er forskellige kulturer omkring brugen på de forskellige ungdomsuddannelser. Det gør, at på nogle uddannelser drikker næsten alle eleverne alkohol, hvilket kan lægge et stort pres på de unge, der måske ikke ønsker at drikke alkohol, men som har vanskeligt ved at sige fra. Det kan have konsekvenser, hvis det sociale liv er centreret omkring alkohol.

Fokuspunkter alkohol

Selvom andelen, der drikker alkohol, er faldet siden 2006, er det stadig det mest udbredte og alment accepterede rusmiddel. Der er forskel på udbredelsen af alkohol på de forskellige uddannelser, hvilket indikerer, at selvom brugen af alkohol er udbredt generelt, er der lokale omstændigheder, der påvirker, hvor udbredt brugen af alkohol er, samt at brugen kan reduceres andre steder.

Skal man målrette indsatsen mod alkohol, bør der være en særlig interesse for de gymnasiale uddannelser, hvor brugen er mest udbredt, og hvor det måske er vanskeligt for de unge at deltage i sociale begivenheder, uden at det inkluderer alkohol.

Der er en del unge, som har oplevet forskellige alkoholrelaterede hændelser. Særligt drengene skiller sig ud ved en adfærd, hvor de har større risiko for at indgå i slagsmål, begå hærværk og komme i berøring med politiet. Men der også en del, der i fuldskab kommer til at dyrke ubeskyttet og uønsket sex samt tager stoffer, de måske ellers ikke ville have taget/afprøvet.

Den danske alkoholkultur er svær at ændre. Men forskellene i brugen af alkohol på de forskellige uddannelser peger på, at der kan gøres en indsats for at skabe en skolekultur, hvor alkoholens betydning mindskes.

Omkring forebyggelse af alkohol er det en pointe, at der bør sættes ind allerede i folkeskolen. Meget af alkoholforbruget rodfæstes allerede, før de unge begynder på ungdomsuddannelserne. Ydermere fremstår det, som om der er to adgangsveje, når det gælder forebyggelse. En vej handler om (fest)kulturen på uddannelsesstedet, hvor man kan arbejde på, at den i mindre grad eller slet ikke inkluderer alkohol. En anden adgangsvej er, at de unge, der har et stort forbrug, også er dem, der oftest er bekymret over dette. Det indikerer, at de måske også er lydhøre over for adfærdsændringer. Der kunne fx sættes ind i klasserummet. Der er væsentlige andele af de unge, der oplever, at deres undervisning nogle gange påvirkes af eftervirkningerne af alkohol, og som er bekymret over deres eget eller kammeraternes forbrug.

Erfaringerne fra Ringstedforsøget (Balvig, Holmberg og Sørensen 2005) indikerer, at unge ofte overvurderer andres forbrug, og hvad der er et "normalt" forbrug, hvilket påvirker deres eget forbrug, så det bliver større, end det måske ville have været. Derfor kan en fælles dialog om forbrug være en god måde at ændre de unges alkoholvaner på. Grundlaget for en sådan dialog kan skabes på flere måder, men det handler bl.a. om at undgå løftede pegefingre (Nielsen, Sørensen, Katznelson og Lindstrøm 2010).

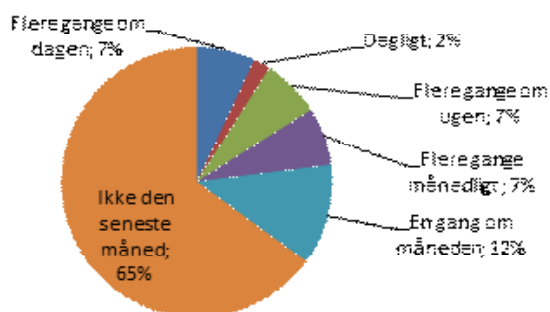

Kapitel 5 – Hash

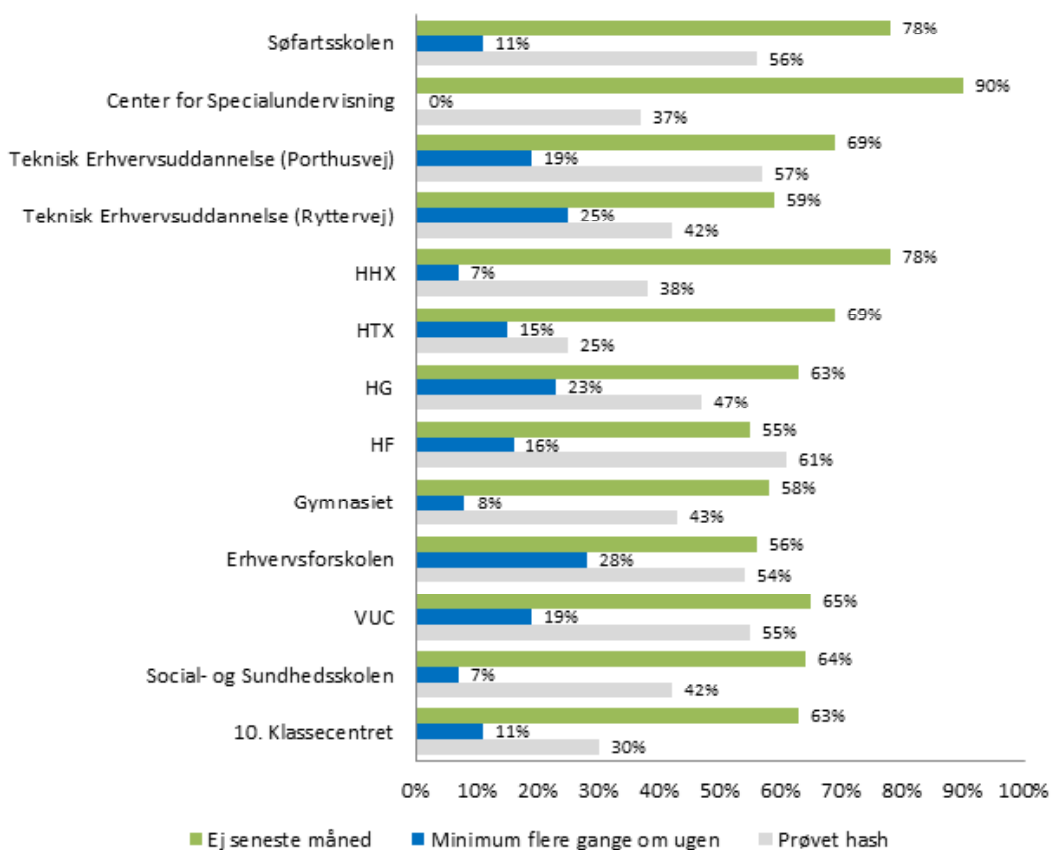
Hash er formelt set et illegalt rusmiddel, men har i denne rapport fået sit eget kapitel. Dels fordi brugen af det er udbredt blandt unge. Dels, fordi unge selv ser det som værende i en anden kategori end andre former for illegale rusmidler (stoffer), som behandles i næste kapitel.

Brugen af hash er udbredt. Som figur 11 viser, har 46 % af de unge prøvet at ryge hash. Flere mænd (54 %) end kvinder (37 %) har prøvet hash. Andelen, der har prøvet at ryge hash vokser med alderen. Blandt de 16-årige har 32 % prøvet at ryge hash. Denne andel vokser til 61 % blandt de 20-årige. Det er nogenlunde det samme som i undersøgelsen fra 2006 (Jeppesen, Filges og Sørensen 2006:41).

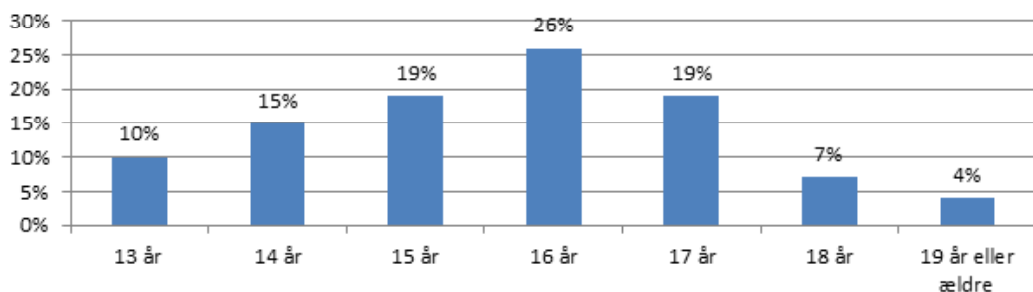

Figur 11. Hvor ofte har de unge, der har røget hash, røget hash den seneste måned? N=776

Selvom det er en væsentlig del af de unge, der har prøvet at ryge hash, er det for hovedparten ikke noget, der anvendes i hverdagen. 65 % af de unge har fx ikke røget hash den seneste måned, og yderligere 12 % peger på, at de ryger hash omtrent en gang om måneden. Omvendt er der en andel på 16 % (ud af dem, som har prøvet at ryge hash), som ryger hash minimum et par gange om ugen. Det er således omkring hver sjette hashryger, hvor forbruget enten har et dagligt omfang eller er tæt på det. I forhold til 2006 undersøgelsen fremstår det, som om andelen af unge, der ryger hash, er stort set den samme, men at forbruget sker hyppigere. I 2006 har 10 % røget hash den seneste måned (ud af de unge, der ryger hash) (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:41). Denne andel er vokset til 35 % i 2013.

Figur 11b. Andelen, som har røget eller ryger hash, fordelt på de forskellige uddannelsesinstitutioner. Derudover er andelen (ud af dem, der ryger eller har røget hash), som enten har røget hash flere gange om ugen eller oftere, eller slet ikke har røget hash den seneste måned vist. De to sidstnævnte opgørelser skal læses med meget stor forsigtighed, der er tale om små populationer og dermed tilsvarende usikkerhed på tallene. Gælder i ekstrem grad på de små uddannelsesinstitutioner med få besvarelser (se bilag 2 for flere informationer).

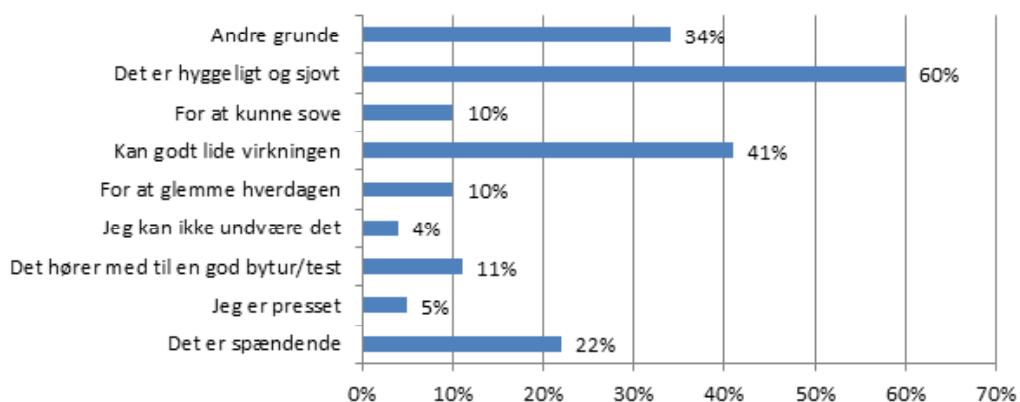
Figur 12. Alder, da de prøvede hash for første gang. N=776

Andelene, som har røget eller ryger hash, varierer også imellem de forskellige uddannelsesinstitutioner. I top er hf, hvor andelen er 61 %. Eleverne på hf er typisk også ældre, hvilket skal tages med i betragtning, da andelen vokser med alderen som tidligere nævnt. I den anden yderlighed befinder htx sig. Her har 25 % prøvet eller bruger hash. Forbruget på erhvervsskolen varierer væsentligt mellem de forskellige afdelinger. Htx er som nævnt i bund med andelen, mens afdelingen på Porthusvej har en andel af hashrygere, som er over dobbelt så stor som htx med 57 %. I modsætning til rygning er der ikke på samme måde en entydig sammenhæng mellem antallet af brugere af hash og hyppigheden/størrelsen af forbruget. Et eksempel på dette er Erhvervsforskolen, hvor 54 % af eleverne har prøvet eller bruger hash, og Søfartsskolen, hvor den tilsvarende andel er 56 %. På Erhvervsforskolen har 28 % af hashbrugerne et forbrug, hvor de ryger mindst et par gange om ugen. Den tilsvarende andel på Søfartsskolen er 11 %. Fordelingerne er vist i den næste figur, hvor andelen, der ryger eller har røget hash er vist tillige med andelen (af dem, der ryger eller har røget hash) som ikke har røget hash den seneste måned eller som har røget hash mindst et par gange om ugen - altså dem med et hyppigt forbrug. Figuren forsøger med andre ord, at tegne et billede af forbruget og forbrugsmønstrene på de enkelte skoler.

De unge, der har prøvet at ryge hash, begynder ofte i en tidlig alder. Som det fremgår af figur 12, er det en fjerdedel af de unge, der har prøvet at ryge hash, som prøvede det første gang, da de var 14 år eller yngre. Andelen er vokset til 70 % i 16-årsalderen og til 89 % blandt de 17-årige.

Der er en klar relation mellem debutalderen og hyppigheden af hashforbruget. En tidligere debutalder øger markant risikoen for, at den unge har et dagligt forbrug (enten flere gange dagligt eller en enkelt gang dagligt). Blandt de unge, der var 13-år første gang, de røg hash, har 32 % røget hash mindst en gang om dagen den seneste måned. Ved fx de 15-årige er den tilsvarende andel blot 3 %.

Der er også en sammenhæng mellem den unges alder, første gang vedkommende prøvede hash og forældrenes viden om hashforbruget. Desto yngre den unge er, desto oftere ved forældre at vedkommende har et hashforbrug eller har prøvet at ryge hash. Generelt har forældrene kendskab til et evt. hashforbrug hos en tredjedel (32 %) af de unge, der har prøvet at ryge hash (18 % ved ikke, om forældrene ved det). Blandt de 13- og 14-årige er andelen henholdsvis 55 % og 38

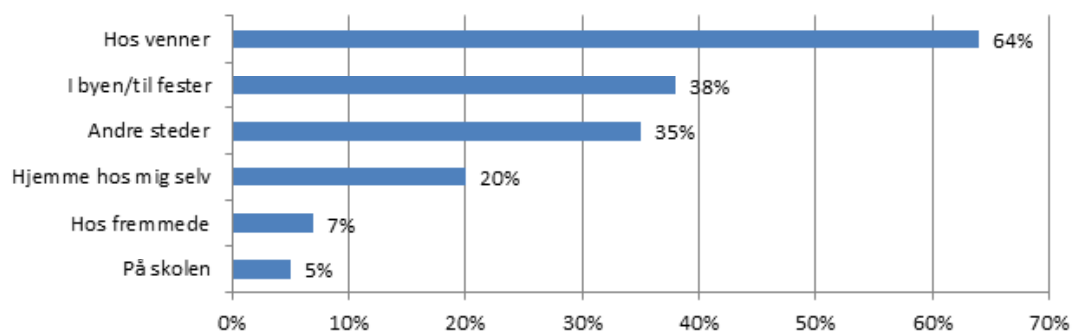
Figur 13. Hvorfor de unge ryger hash. Der har været mulighed for at afgive flere svar.

%. Det peger på, at der muligvis er nogle sociale faktorer i hjemmet, der medvirker til at fremme den unges forbrug af hash, således at de unge med en tidlig debutalder og et stort, hyppigt forbrug også har en social baggrund, hvor brugen af hash ikke er ukendt.

Figur 13 aftegner nogle af de unges begrundelser for at bruge hash. Ved første øjekast er der en vis lighed med begrundelserne for at bruge alkohol. Det handler om at have det sjovt og hyggeligt og nyde rusen for mange af de unge, der bruger hash. Kønsmæssigt er mændene mere tilbøjelige til at kunne lide virkningen (50 % mod 29 % af kvinderne) og til at se brugen af hash som sjov og hyggelig (64 % vs. 54 % af kvinderne) og som en del af en god bytur (14 % sammenlignet med 6 % af kvinderne).

Begrundelserne varierer også i relation til den unges forbrug af hash. De unge, der ryger hash flere gange om dagen, altså dem med det største forbrug, ryger hash, fordi de kan lide virkningen (84 %). Det er måske ikke overraskende, men de skiller sig også ud ved at ryge hash, fordi de oplever, at det er spændende og pga. lektiepres samt for at kunne sove. Derimod forbinder de ikke i samme grad hashforbruget med hygge og sjov, som de unge gør, der har et mindre hyppigt forbrug af hash.

Hashforbruget finder oftest sted hjemme hos vennerne og sekundært i byen eller til private fester. Det er få, som har røget hash på skolen. Fordelingen kan ses i figur 14. Mønsteret er rimeligt konsistent uanset graden af den unges forbrug, dog med den væsentlige pointe, at de unge, der har et stort forbrug af hash, har røget hash flere forskellige steder end de unge, der ryger hash lejlighedsvis eller sjældent. Der er dog nuancer. Dem, der har et stort forbrug, ryger oftere hjemme end dem med et mindre forbrug, hvor det oftest finder sted hos vennerne. Ligeledes er de unge med et stort forbrug også mere tilbøjelige til at ryge fx hos fremmede og på skolen. De unge med et mindre forbrug ryger stort set ikke hash på skolen. Det gælder udelukkende de unge, der ryger flere gange om ugen, hver dag eller flere gange om dagen.

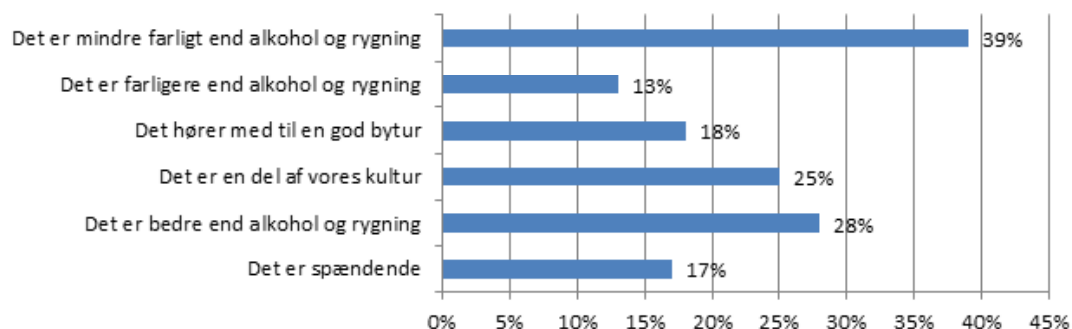

Figur 14. Hvor ryger de unge typisk henne? Mulighed for at afgive flere svar.

Nogle af de unge angiver, at hashforbruget har følger for deres skolegang. 6 % oplever således, at de altid eller ofte har svært ved at koncentrere sig, når de har røget hash. For yderligere 10 % sker det en gang imellem, og for de resterende 84 % sker det sjældent eller aldrig. Påvirkningen er selvklart mere markant, når forbruget vokser og får et ugentligt eller dagligt omfang. Blandt dem, der ryger hash flere gange om ugen, oplever 17 %, at det altid eller ofte påvirker deres mulighed for at koncentrere sig i skolen.

Holdningerne til hash understøtter den indledningsvise begrundelse for at analysere hashforbruget separat. For de unge hashbrugere bliver brugen af hash i nogen udstrækning set som mindre farlig end brugen af fx alkohol og at ryge. Det er færrest, der mener, at brugen af hash er mere risikofyldt end indtagelsen af alkohol og rygning.

Tallene afspejler på mange måder de resultater, andre er kommet frem til. Järvinen, Demant og Østergaard (2010) har undersøgt unges forbrug af stoffer i nattelivet. De peger på, at der kan identificeres tre distinkte faser i unges holdning til hash – afstandstagen, ambivalens og positiv holdning til hash som et normalt og ufarligt rusmiddel. Især den sidste, som bliver fremherskende blandt de 17-19-årige, er aktuelle i denne forbindelse. Her ændres de unges opfattelse

Figur 15. Holdninger til hash. Mulighed for at vælge flere svarmuligheder. Afgivne svar: 483

af hash som noget "farligt" til noget, der er normalt og ufarligt. I materialet ses dette også i relation til hyppigheden af den unges eget forbrug. Særligt de unge med et stort forbrug (flere gange ugentligt eller oftere) skiller sig ud. De finder i langt højere grad fx hash mindre farligt end rygning (73 %) og indtagelsen af alkohol. De synes også i større udstrækning, at brugen af hash er spændende, samt at det hører med til en god bytur og er en del af deres kultur.

Järvinen, Demant og Østergaard (2010) peger endvidere på, at skillelinien for de unge mellem et accepteret og et problematisk forbrug går ved, om forbruget er socialt funderet eller sker alene uden for de sociale rum de unge færdes i. Hvis forbruget sker i enrum og i hverdagen, ses det som problematisk – i modsætning til det forbrug, der sker til nattelivet og sammen med vennerne.

Afrunding hash

Som det indledningsvis blev konstateret, er anvendelsen af hash udbredt blandt de unge. Det gælder generelt og blandt de unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Overordnet set har omkring halvdelen af unge røget hash. Ud af disse har 16 % et stort forbrug, hvor der bliver røget hash mindst et par gange om ugen. Denne andel varierer mellem de forskellige skoler. Der er ikke på samme måde (som ved rygning) en sammenhæng mellem andelen, der har røget hash og andelen, som har et hyppigt forbrug, hvilket peger på, at der er nogle andre sammenhænge i spil. Når det gælder forebyggelse, så fremstår de unge, der ryger hash i en meget tidlig alder som de mest interessante. Det er karakteristisk, at det er denne gruppe, som har det hyppigste forbrug af hash. Dermed bør en evt. forebyggelsesindsats måske allerede igangsættes i udkolingen i folkeskolen. Analyserne peger endvidere på, at denne gruppe ofte kommer fra hjem, hvor forældrene er bekendte med de unges forbrug. Det kan på den ene side åbne for en forebyggelsesvektor, hvor forældrene engageres i indsatsen. På den anden side kan der måske være tale om hjem, der i forvejen indgår i "misbrugsstatistikken", og hvor der er andre problemstillinger.

Der er mange unge, som bruger hash, men det er dog langt fra alle, som har et hyppigt forbrug. I forebyggelsesøjemed er den "tunge" gruppe formentlig svær at arbejde med. De ser på mange måder hash som en del af deres hverdag og som en integreret del af det sociale liv, som det kommer til udtryk til fester og i byen. De ser grundlæggende hash som mindre farligt end fx alkohol og rygning, hvilket kan gøre det vanskeligt at ændre deres forbrug.

Fokuspunkter hash

Der er et væsentligt forbrug af hash blandt de unge i Svendborg. Det er således et område, hvor der er god grund til en fokuseret forebyggelsesindsats. Der er forskel på forbruget på de forskellige ungdomsuddannelser, hvilket gør det nærliggende at fokusere på visse uddannelser, men det skal samtidig ikke overskygge, at brugen af hash er udbredt på alle uddannelserne. Hvis de unges brug af hash skal ændres, handler det tilsyneladende først og fremmest om at ændre deres holdning til hash. Som det aktuelt er, ses brugen af hash som forholdsvis ufarlig og noget, der sagtens kan indgå i hyggeligt samvær med vennerne. Adgangen til hash er tilsyneladende intet problem.

I lighed med alkohol og rygning er de unge, der begynder at bruge hash i en tidlig alder, også dem, der skiller sig negativt ud, når det gælder omfanget af deres forbrug. Skal de hjælpes, kræver det en indsats, hvor folkeskolens ældste klasser også inddrages.

Når det gælder de mindre forbrug, peger analyserne i kapitel 7 på, at de unge ser hash som noget relativt ufarligt. Et fokuspunkt kan følgelig være at skabe dialog blandt og med de unge om de mulige risici ved brugen af hash og skabe en bevidsthed om, at hash måske ikke nødvendigvis behøver at være en naturlig og accepteret del af det sociale liv. I afrundingerne til trivsel og alkohol er der blevet skitseret nogle ingredienser, der kan indgå som udgangspunkt for en sådan dialog.

Kapitel 6 – Andre illegale rusmidler

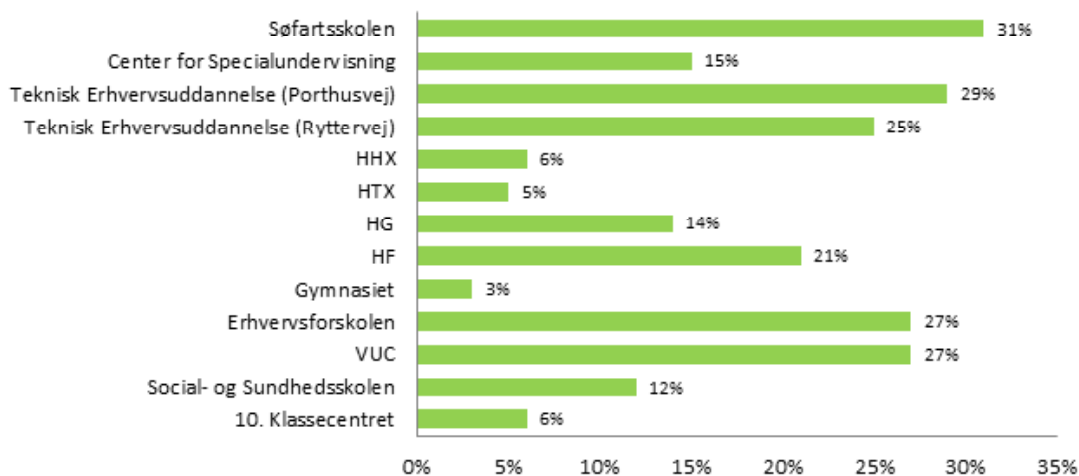
I det foregående afsnit kiggede analysen på de unges brug af hash. I dette afsnit vil analysen i forlængelse af dette se på de unges brug af andre former for illegale rusmidler.

I alt oplyser 15 % af de unge, at de har prøvet andre former for illegale rusmidler. Kønsmæssigt er der en klar overvægt af unge mænd (20 % vs. 10 % kvinder), som har prøvet stoffer. Tillige er der en aldersmæssig progression i andelen af unge, der har prøvet stoffer. Jo ældre de unge er, desto større er andelen, som har prøvet andre illegale rusmidler end hash. 4 % har prøvet stoffer som 16-årige. Denne andel er vokset til 13 % blandt de 19-årige⁴. Der er således tale om en gedigen forøgelse på 50 % i andelen af unge, der angiver at have prøvet stoffer, i forhold til den tidligere undersøgelse fra 2006 (Filges, Jeppesen og Sørensen 2006:42).

Der er betydelig forskel på de enkelte skoler, når man ser på andelen, der bruger stoffer. Søfartsskolen har den største andel (men da der er forholdsvis få besvarelser, skal denne andel læses med forsigtighed). De tekniske erhvervsuddannelser på Porthusvej og Ryttervej er også præget af væsentlige andele af eleverne, som har prøvet diverse stoffer. I den modsatte ende af spektret befinder de gymnasiale uddannelser sig. Stx, htx og hhx samt 10. Klassecentret⁵ er de uddannelsesinstitutioner, hvor andelen, som har brugt stoffer, er mindst.

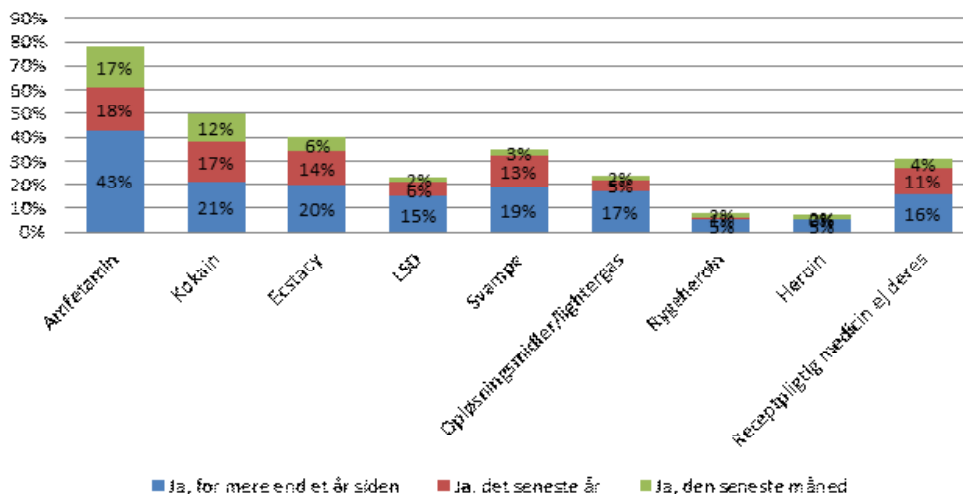
---

4) Andelen varierer meget fra alderstrin til alderstrin. Dette udsnit er valgt, fordi hovedparten af respondenterne befinder sig i dette.

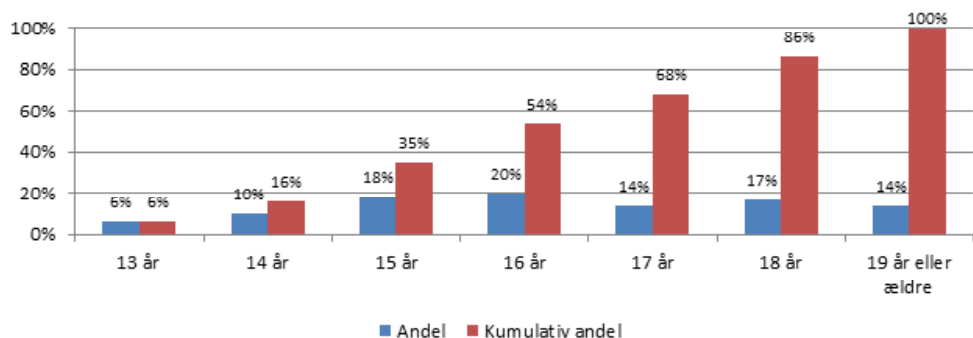
Figur 16. Andelen, der har prøvet andre illegale rusmidler end hash, opdelt på uddannelsesinstitution. N=1777.

Det mest udbredte stof blandt de unge er amfetamin. Det har 78 % af de unge, som har brugt stoffer, prøvet på et eller andet tidspunkt i deres liv (eller bruger det p.t.). 17 % har taget amfetamin den seneste måned, og dermed er det uden sammenligning det mest anvendte stof. Kokain er det næstmest udbredte stof. Det har halvdelen af de unge, som har prøvet, eller som bruger stoffer, brugt på et tidspunkt. Derefter kommer ecstasy, svampe og receptpligtig medicin (som ikke er udskrevet til den unge). Analyseres forbruget, så har de unge i snit prøvet 3-4 forskellige

Figur 17. Viser de unges selvrapporterede forbrug af forskellige illegale rusmidler. Opdelt efter typen og hvornår forbruget senest har fundet sted. Der er tale om andelen af dem, som har taget stoffer og ikke alle de unge i Svendborg.

5) Det er også forventeligt, da andelen, der har prøvet stoffer, vokser med alderen, og 10. Klassecentret har de yngste elever i snit (men andelen er stadig større end på fx en række af de gymnasiale uddannelser).

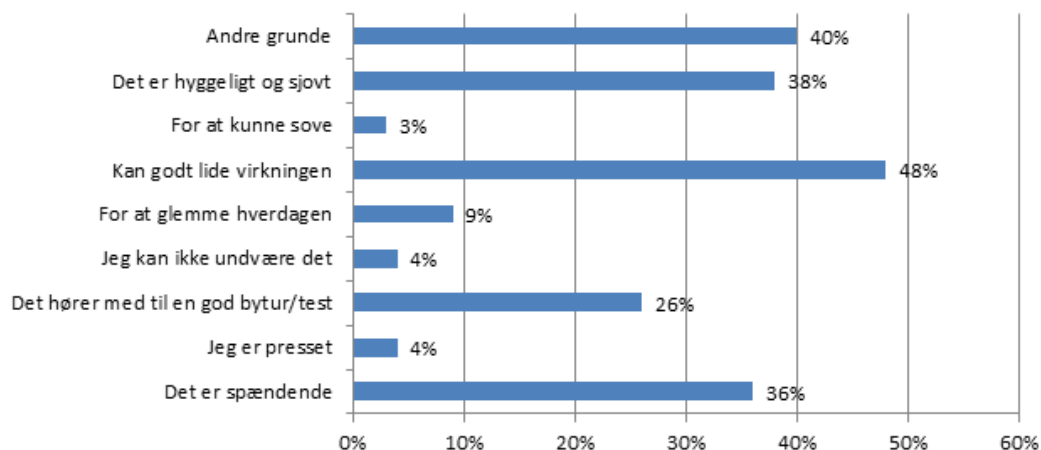

Figur 18. Debutalder ved brug af stoffer. Andel på alder samt den samlede andel på det pågældende alderstrin. N=1689

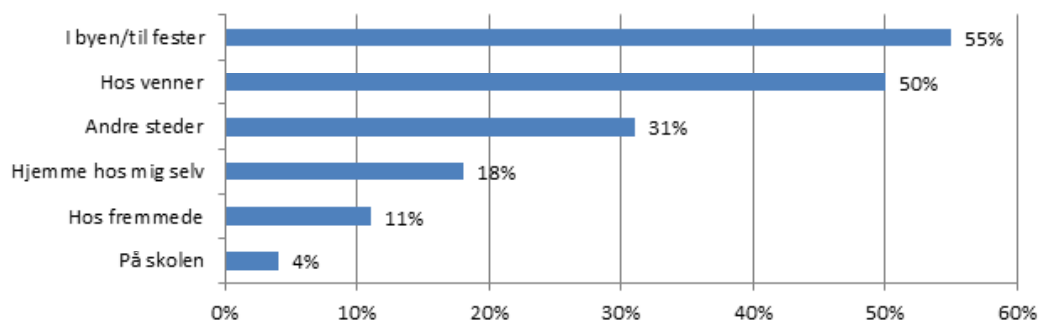
stoffer. Den receptpligtige medicin og amfetaminen adskiller sig dog ved, at flere af de unge, der har brugt dem, begrænser sig til dem, hvor brugerne af de andre stoffer typisk bruger flere stoffer.

En del af de unge bliver introduceret til stoffer i en tidlig alder. Allerede i fjortenårsalderen har 16 % - dvs. omkring hver sjette, der har prøvet stoffer – stiftet bekendtskab med stoffer – og denne andel vokser til over en tredjedel i 15-årsalderen og 2/3 i 17-årsalderen.

Der er en meget klar sammenhæng mellem den unge debutalder og forbruget af de forskellige stoffer. Jo yngre de unge var, da de prøvede stoffer første gang, desto hyppigere og mere varieret er de unges forbrug af stoffer.

Figur 19. Begrundelser for at tage stoffer. Der var mulighed for at afgive flere svar. I alt 559 afgivne svar.

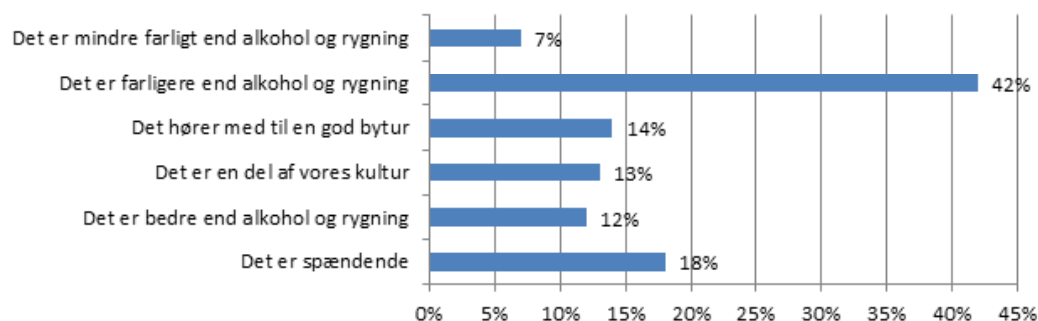
Figur 20, Hvor tager de unge typisk stoffer henne? Mulighed for at afgive flere svar. Antal svar=180

For en del af de unge handler brugen af stoffer om rusen. De kan, som det fremgår af figur 19, godt lide virkningen. Brugen af stoffer bliver også forbundet med, at det er hyggeligt og sjovt samt spændende.

Der er visse kønsforskelle. Kvinderne tager i højere grad end mændene stoffer for at glemme deres hverdag (22 % vs. 4 % af mændene). De unge, der bruger stoffer op til flere gange om dagen, skiller sig ud ved, at de ikke kan undvære stofferne (90 %), ved at de oplever et stort pres (100 %), og at de anvender stofferne for at kunne glemme hverdagen (78 %). De oplever i mindre grad, at brugen af stoffer er hyggelig og sjov end de unge, hvor stofforbruget er mere sporadisk.

Forbruget finder først og fremmest sted til fester og blandt vennerne. De unge med et mindre hyppigt forbrug anvender i højere grad stoffer i byen og til fester, men de unge med et hyppigt forbrug tager stoffer alle de nævnte steder (se figur 19).

Hos en fjerdedel af de unge, der har prøvet stoffer, kender forældrene til deres forbrug. Yderligere en femtedel ved ikke, om forældrene har kendskab til deres brug, og hos de resterende 56

Figur 21. Holdninger til stoffer.

% kender forældrene ikke til forbruget. I lighed med hash er der en tendens til, at de unge, der har det mest omfattende forbrug, og hvor forbruget er begyndt tidligt, også er de unge, hvor forældrene oftest kender til stofforbruget.

Hovedparten (75 %) af de unge, der har brugt eller bruger stoffer, oplever ikke, at deres forbrug påvirker deres evne til at koncentrere sig i skolen. 11 % oplever, at det altid eller ofte påvirker deres muligheder for at følge med i undervisningen.

Blandt brugerne af de illegale rusmidler er der nogen enighed om, at brugen af stoffer er mere risikabel end rygning og indtagelse af alkohol. Der er meget få, der mener, at det er mindre farligt end rygning og alkohol. Det er dog karakteristisk, at i forhold til holdningerne til hash, så er de unge noget mere afdæmpede i forhold til stoffer. Det illustrerer nok, at hash er mere alment accepteret og udbredt, hvor stoffer stadig har en anden og mindre accepteret position.

Afrunding stoffer

15 % af de unge har prøvet stoffer. Det er en forøgelse på 50 % siden undersøgelsen i 2006. Der er med andre ord grund til bekymring på dette område. Det er i særlig grad amfetamin, som er udbredt blandt de unge. Andelen, som har prøvet eller bruger stoffer, varierer på de forskellige ungdomsuddannelser i Svendborg. Der er flest, som har prøvet stoffer, på Søfartsskolen⁶, de tekniske erhvervsuddannelser og Erhvervsforkolen/ VUC. Der er færrest på de gymnasiale uddannelser. Kønsmæssigt er det særligt de unge mænd, der skiller sig ud ved, at der er stort set dobbelt så mange, der bruger eller har brugt stoffer (20 % vs. 10 % af kvinderne).

Amfetamin fremstår som et stof, der måske er ved at ændre status blandt de unge. Det ser ud, som om det er mere udbredt og accepteret end andre stoffer. Der er risiko for, at de unge i stigende grad ser det som et uskadeligt stof, der i deres optik rangerer på linje med hash, som analysen tidligere har peget på, af mange unge bliver set som mindre risikabelt end rygning og alkohol. Se i øvrigt kapitel 7 for de unges vurdering af risikoen ved forskellige rusmidler.

Fokuspunkter stoffer

I forhold til stoffer er særligt amfetamin interessant at fokusere på. Det er det mest udbredte stof blandt de unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Der er indikationer på, at det blandt de unge måske bliver set som mere harmløst og ufarligt end andre stoffer. Det er et stof, som i højere grad end de andre stoffer (undtagen receptpligtig medicin, som ikke er udskrevet til den unge) tages alene – dvs. den unge har ikke et forbrug af andre stoffer, hvilket ellers tit er tilfældet, når det handler om illegale rusmidler.

De unge mænd er også særligt interessante, da risikoen, for at de bruger stoffer, er væsentligt højere end for de unge kvinder.

---

6) Tallene fra Søfartsskolen skal læses med forsigtighed, da der er meget få respondenter derfra og blot en mindre ændring kan ændre billedet markant. Se bilag 2 for en oversigt over undersøgelsens empiriske grundlag.

I lighed med forbruget af alkohol og hash tegner der sig et mønster i forbindelse med forbruget af stoffer, hvor særligt de unge, der bliver introduceret til stoffer i en meget tidlig alder også er dem, der har et stort forbrug.

Analyserne i kapitel 7 viser, at et fokuspunkt i forbindelse med stoffer kan være at påvirke de unges bevidsthed om risikoen ved at anvende stoffer. Det handler ikke nødvendigvis om stoffer alene. Kapitel 8 peger på, at forbruget af rusmidler er forbundet, hvilket igen peger på, at en forebyggelsesindsats over for andre rusmidler kan have en positiv effekt på forbruget af stoffer.

Endelig peger kapitel 7 også på, at de unge ikke altid ved, hvor de skal henvende sig, hvis de (eller andre) har problemer med rusmidler. Her kan man arbejde på at sikre, at alle unge ved, hvor de kan få hjælp, samt at denne hjælp befinder sig tættest muligt på de unge.

I lighed med de andre rusmidler kan et fokuspunkt også være at skabe en dialog med de unge omkring stoffer. En dialog, hvor målet kan være at øge deres bevidsthed om risici og understøtte realistiske forestillinger om udbredelsen og brugen af stofferne blandt andre unge (jf. erfaringerne fra Ringstedforsøget).

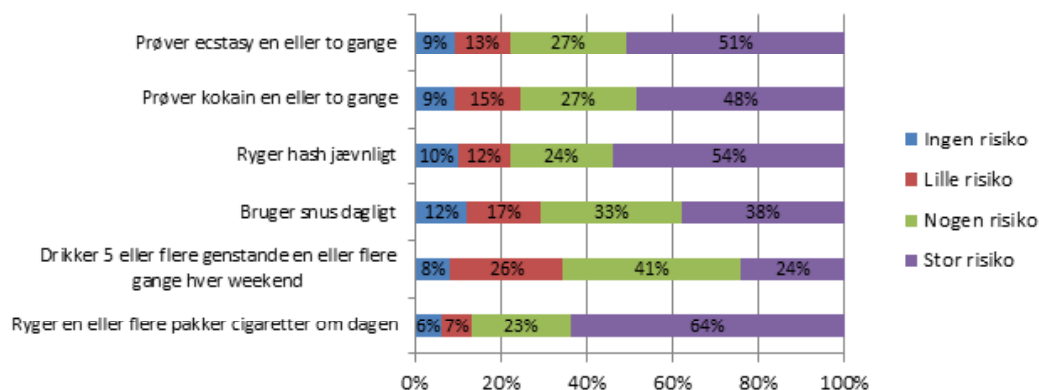
Kapitel 7 – Risikobevidsthed, regler og støtte

I dette kapitel vil analysen se på de unges opfattelser af forskellige rusmidler – hvor farlige oplever de unge, at de er i sammenligning med andre rusmidler. Kapitlet vil også se på de unges viden om deres skoles regler for brugen af alkohol, hash og stoffer samt de unges viden om, hvor de kan få hjælp, hvis de har problemer med rusmidler. Blikket rettes med andre ord væk fra det aktuelle forbrug af rusmidler og de unges trivsel til en fokusering på, hvordan de unge ser på de forskellige rusmidler – det er væsentligt at få med, hvis hensigten er at ændre deres forbrugsmønster.

Risikobevidsthed

Risikobevidsthed betegner i denne forbindelse de unges viden om, hvilke risici brugen af et givent rusmiddel indebærer for dem. I figur 23 er de unges vurderinger af, hvor meget de risikerer at skade dem selv (fysisk eller på en anden måde), hvis de bruger et givent rusmiddel. Umiddelbart er de unge på langt de fleste af de nævnte områder meget bevidste om mulige risici ved de forskellige rusmidler. Det er en forholdsvis lille gruppe – svingende omkring 10 %, der ikke mener, at der er nogen risiko ved de forskellige rusmidler i de seks forskellige spørgsmål.

Kigger vi på den modsatte ende – der, hvor de unge opfatter, at der er en stor risiko ved den pågældende adfærd – er det karakteristisk, at der er en større andel af de unge, der finder, at der er en stor risiko ved at ryge en eller flere pakker cigaretter om dagen end ved nogle af de andre rusmidler.

Figur 22. Hvor meget tror de unge, de risikerer at skade sig selv (fysisk eller på anden måde), hvis de gør følgende?

Bruger de unge selv det pågældende rusmiddel, ændrer det også deres risikoperception af det aktuelle rusmiddel. Ryger den unge selv, er de mere tilbøjelige til at nedtone risikoen for at skade sig selv ved at ryge en eller flere pakker cigaretter om dagen. Det samme billede ses også gøre sig gældende ved alkohol og hash samt ved stoffer. Har den unge selv brugt eller bruger stoffer, finder 52 %, at der er ingen eller lille risiko ved at prøve kokain en eller to gange. Har den unge ikke selv brugt stoffer, er den tilsvarende andel faldet til 20 %. Ligeledes er det karakteristisk, at bruger eller har den unge brugt stoffer, ændres risikobevistheden også i forhold til de andre rusmidler. Disse vurderes gennemgående også som værende mindre farlige.

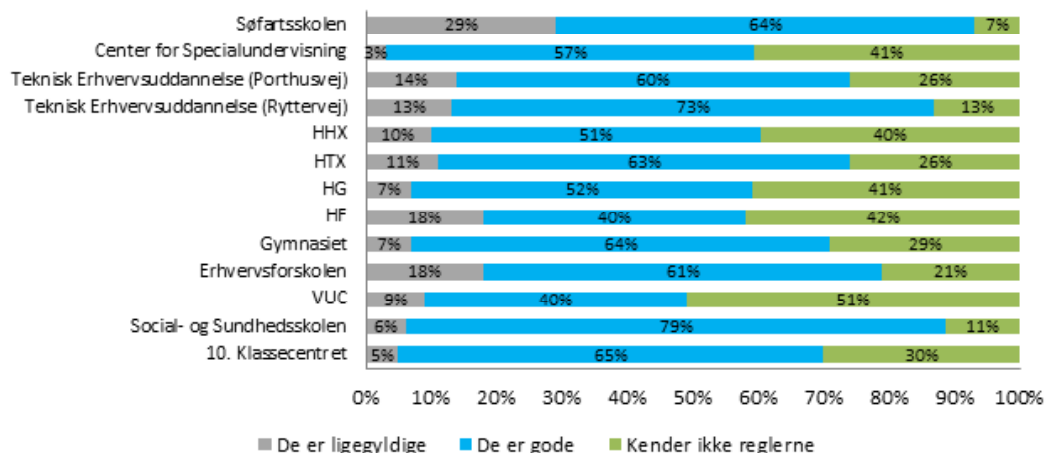
Tallene peger på, at er målet at øge de unges bevidsthed om evt. risici ved at anvende forskellige rusmidler, er der betydelige potentialer, selvom mange af de unge allerede i et eller andet omfang er bevidste om de mulige risici. Der er samtidig en yderligere udfordring ved at få de unge i tale, som allerede bruger et eller flere rusmidler, da de i forebyggelsesøjemed er særligt interessante, og fordi brugen af et eller flere rusmidler ændrer den unges opfattelse af risikoen ved brugen af det eller de pågældende rusmidler samt ved andre rusmidler.

Endelig er det væsentligt at huske på, at en bevidsthed om farerne ved en given adfærd ikke er det samme som, at de unge (eller andre for den sags skyld) vælger at ændre adfærd. Det er fx vist ved rygning, hvor de fleste unge kender risiciene ved rygning, men vælger at ignorere disse, fordi der er en umiddelbar social gevinst, der vurderes som mere attraktiv (Ingholt 2001).

Viden om skolens regler

Hovedparten af de unge - 76 % - er bekendt med deres skoles regler for brugen af alkohol, hash og stoffer. Andelen svinger fra skole til skole. Fx kender 87 % skolens regler på Teknisk Erhvervsuddannelse på Ryttervej, mens andelen på VUC (60 %) og HF (68 %) omvendt er noget lavere.

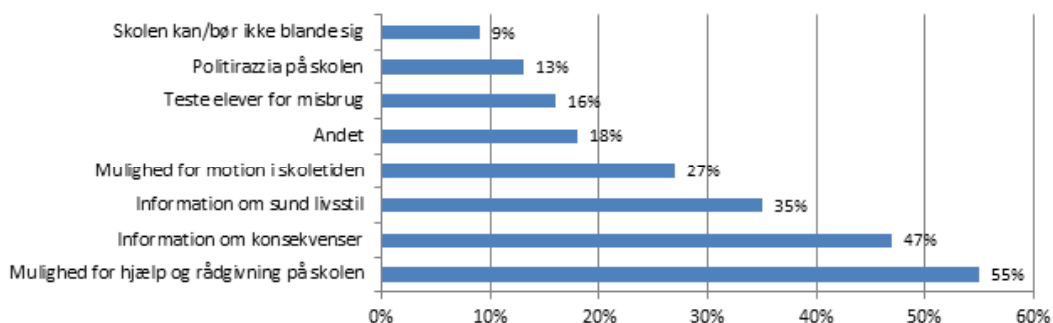

Figur 23. De unges vurdering af og kendskab til skolens regler på rusmiddelområdet.

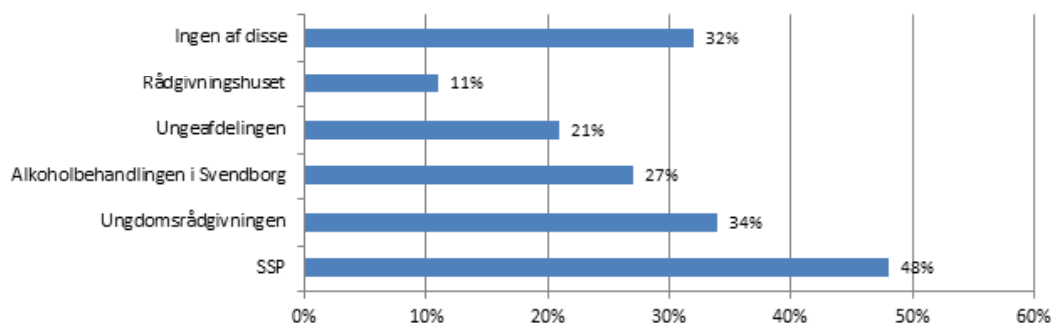
De unge er gennemgående positivt stemte over for deres skoles regler, i det omfang de er bekendte med dem. Det er få – 10% - der finder, at reglerne er ligegyldige i deres øjne, der er lige knap en tredjedel (30%), der ikke kender reglerne og omtrent halvdelen (52%) finder, at reglerne er gode.

Der er nogen variation mellem de forskellige uddannelser, når det gælder de unges vurdering af skolens regler på rusmiddelområdet. Der er flest, som finder reglerne ligegyldige på Erhvervsforskolen (18%) og hf (18%). Færrest på 10. Klassecentret (5%), hvor der omvendt er mange, der ikke kender reglerne (30%).

Uanset skole er hovedparten af de unge tilfredse med skolens regler. Der er dog visse skoler, hvor væsentlige andele ikke er bekendte med reglerne, og hvor der burde være mulighed for forbedring.

Figur 24. De unges vurdering af, hvad skolen kan gøre for at hjælpe eleverne til ikke at overforbruge alkohol, hash og andre stoffer. Mulighed for at afgive flere svar. Antal afgivne svar: 3897.

Figur 25. Kendskab til forskellige offentlige tilbud på forebyggelses- og rusmiddelområdet i Svendborg kommune.

Når de unge spørges om, hvad de selv vurderer skolerne kan gøre for at hjælpe eleverne til ikke at overforbruge alkohol, hash og andre stoffer, handler det i elevernes øjne om viden om følgerne af brugen af disse rusmidler, og om at de kan få let adgang til denne viden og hjælp på deres egen skole. Det handler således om nærhed til viden og let adgang til denne i hverdagen. Figur 23 viser de unges vurderinger af, hvad skolen kan gøre for at hjælpe eleverne til ikke at overforbruge forskellige rusmidler.

Det er et fåtal, der mener, at skolen ikke bør blande sig i elevernes forbrug, hvilket også kommer til udtryk ved andelen, der mener, at skolen skal have politirazziaer eller teste eleverne for misbrug af rusmidler.

Hvis der fokuseres på ønsket om lettere adgang til viden, kan det være forbundet med, at lidt over halvdelen af de unge (52 %) ikke aner, hvor de skal henvende sig på deres skole for at få hjælp, hvis de har problemer med alkohol og stoffer. Denne andel er størst blandt eleverne på hg (67 %) og hhx (66 %) og mindst på hf (38 %) og Ryttervej (38 %).

Kendskabet til de offentlige tilbud på rusmiddelområdet er også forholdsvis begrænset. Det mest kendte tilbud er SSP-samarbejdet, som lige knap halvdelen af de unge kender. Kendskabet til en række forskellige institutioner er oplistet i figur 25.

Afrunding risikobevidsthed, regler og støtte

Analyserne indikerer, at de unge på mange områder er ganske bevidste om evt. risici ved brugen af de forskellige rusmidler. I særlig grad fremstår de som bevidste om risiciene ved rygning. Når det er sagt, fremstår det som, at der stadig er rum for en øget bevidsthed om risiciene ved brugen af de forskellige rusmidler.

Det er samtidig karakteristisk, at risikobevidstheden ændres, når de unge selv bruger de forskellige rusmidler. Er de unge selv brugere af det pågældende rusmiddel, nedvurderes risikoen typisk ved rusmidlet. Der er også ofte en afsmitningseffekt på andre rusmidler, hvilket peger på, at brugen af forskellige rusmidler (som det illustreres i det kommende kapitel) ofte er forbundet, således at lasternes sum ikke er konstant.

Når det gælder kendskabet til skolens regler for brugen af diverse rusmidler, så kender de fleste elever til skolens regler for anvendelsen af diverse rusmidler. Det er få, der direkte synes, at reglerne er ligegyldige, eller som ikke kender indholdet af reglerne.

Samtidig er der også en del unge, der ikke ved, hvor de skal henvende sig, hvis de har problemer med misbrug af forskellige rusmidler eller oplever deres kammerater har det.

Fokuspunkter risikobevidsthed, regler og støtte

Det er væsentligt, at man arbejder yderligere med de unges viden og bevidsthed om de risici, der er ved at bruge forskellige former for rusmidler. Der er nogle skoler, der kan blive bedre til at sikre, at deres elever er bekendte med skolens regler på rusmiddelområdet. Der er også skoler, hvor man med fordel kan arbejde på, at skolens elever kan opleve skolens regler som relevante og gode. Det kan handle om at fokusere på en større grad af elevinddragelse i formuleringen og håndhævelsen af reglerne.

Mange elever ved ikke nok eller kender ikke til de muligheder, der er for at få hjælp på deres skole, hvis de findes. Derfor virker det oplagt at sikre, at eleverne er bekendte med evt. muligheder for at få hjælp og støtte. Det er vigtigt for de unge, at evt. tilbud om støtte og hjælp er tilgængelige og nære – dvs. ideelt set på deres egen skole. Dette vil formentlig øge chancen for, at de bliver brugt.

De tre elementer – risikobevidsthed, kendskab til skolens regler og øget bevidsthed om mulighederne for at få hjælp - burde kunne adresseres i en samlet indsats, hvor de gensidigt spiller sammen og forstærker hinanden.

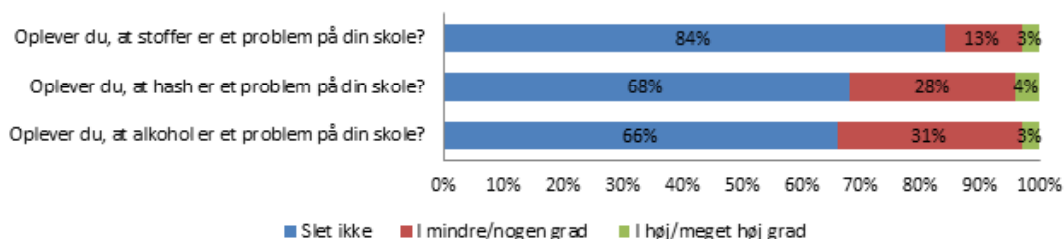

Kapitel 8 – Problemmønstre og indsatsområder

I dette kapitel vil vi samle op på en række af de mønstre, der kan ses i materialet, og sætte dem ind i forskellige kontekster samt pege på nogle potentielle indsatsområder.

Hvad peger analyserne på? De peger på, at der er forholdsvis få unge, der rapporterer, at de mistrives. Der er mange unge, der ryger, selvom andelen er faldet en anelse siden sidste undersøgelse. Der er væsentlige andele af unge, der ryger hash – også i hverdagen – og en del, som har stiftet bekendtskab med andre illegale stoffer.

En ting er at forbruge rusmidler, en anden er, om de unge selv oplever, at forbruget (deres eget eller kammeraternes) er et problem. Figur 26 aftegner de unges oplevelse af, om stoffer, hash eller alkohol er et problem på deres skole.

Figur 26. De unges vurdering af om stoffer, hash eller alkohol er et problem på deres skole. N=1766 (alle tre variable)

Der er ikke forskel på de unge mænds eller kvinders vurdering af dette. Der er dog forskel på skolerne. Men uanset den konkrete andel på den specifikke skole, er der tale om ganske mange unge, der oplever, at brugen af disse tre former for rusmidler har et omfang og en karakter, så det udgør et problem. Ved hash og alkohol, er det omkring hver tredje ung, der oplever, at det er et problem i varierende omfang. Ved stoffer er det tilsvarende omkring hver sjette ung.

Kigges der på skillelinjerne i de unges forbrug, er der en række ting, der træder frem.

For det første er det ofte de unge mænd, der optræder i den tunge ende, når der ses på forbruget af forskellige rusmidler.

Og for det andet er forbruget af rusmidler samt rygning mange gange forbundet, således at lasternes sum ikke kan siges at være konstant. Tværtimod. Er den unge fx ryger, øges risikoen for, at vedkommende også bruger hash markant (fra 28 % til 82 %). Samme relation kan også iagttages mellem forbruget af stoffer, brugen af hash og rygning. Ryger den unge, øges risikoen for, at vedkommende også har prøvet stoffer fra 5 % til 35 %.

For det tredje peger analyserne endvidere på, at forebyggelse på ungdomsuddannelserne må tænkes ind i en bredere sammenhæng med flere aktører i den forstand, at en del af forbruget af diverse rusmidler grundlægges, før de unge begynder på en ungdomsuddannelse. Det gælder i særlig grad de unge, der har et væsentligt forbrug af rusmidler.

For det fjerde er det et åbent spørgsmål, hvorvidt det vil hjælpe at inddrage forældrene til de unge i forebyggelsesarbejdet. De unge med det største forbrug af fx hash og stoffer, er også de unge, hvor forældrene typisk også er vidende om forbruget. Det peger på to muligheder. Enten en positiv tolkning, hvor forældrene mangler viden om forbrugets konsekvenser, og hvor de har brug for hjælp til at få håndteret den unges forbrug. Der er dog også en anden tolkning. Det er, at de unges forbrug indskrives i nogle relationer, hvor misbruget mere eller mindre er accepteret. I så fald bliver det svært at ændre den unges forbrug, uden at dette samtidig ændres.

For det femte er de unges brug af hash og stoffer, særligt amfetamin, under forandring. Der er en pæn andel af unge, der ryger hash mindst en gang om ugen. Ligeledes er der en del unge, der har prøvet amfetamin. For hash handler det om, at det er blevet et udbredt rekreativt stof, som indgår i de unges sociale liv, ofte på linje med alkohol. Analyserne viser, at de unge fx ser rygning som mere risikofyldt end et lejlighedsvis hashforbrug. Risikoen er, at der vil ske en tilsvarende omklassifikation af amfetamin, hvor det bliver set som ufarligt og en naturlig del af festlivet. Hvis blikket vendes bort fra rusmidler og rettes mod de unge, der mistrives, så peger tallene i materialet på, at det er relativt få unge, der direkte mistrives. Det kan dog være vanskeligt at få øje på unges mistrivsel. De unge finder det tit skamfuldt. Det støder sammen med den selvforståelse, de selv og omgivelserne har af ungdomstiden, og de unge er derfor ofte dygtige til at skjule eller kamuflere evt. mistrivsel (Nielsen og Sørensen 2011:40). Udfordringen bliver følgelig at skabe et rum – en kultur – hvor det er i orden at spørge ind til en evt. mistrivsel. Det gælder også misbrug af diverse rusmidler, hvor det er karakteristisk, at forbruget, hvor det har mere omfattende karakter, mange gange sker privat, i enrum.

Det sociale rum er også centralt, hvis man skal migrere de unges modstand mod, at skolen eller kommunen blander sig i deres liv. Det gør sig bl.a. gældende, når det gælder rygning, hvor de unge i langt de fleste tilfælde er bevidste om risikoen ved rygning, men ikke ønsker skolens indblanding eller hjælp til at holde op med at ryge. Her kan det være en fordel at skabe et rum, hvor man

som skole eller kommune har mulighed for at møde den unge og komme i dialog med vedkommende på en god måde.

Hvis målet er at skabe et rum for dialog, så er det væsentligt at være opmærksom på, at det er let at komme til at skubbe de unge væk. Mange gange har de unge, hvis adfærd man ønsker at ændre, problemer, der går på tværs og som har udspringspunkt i et dårligt selvværd, som man risikerer at forstærke, hvis man ikke passer på (Nielsen og Sørensen 2011).

Det er også væsentligt at skabe rum for at arbejde kollektivt med de unges tanker og forestillinger om, hvad andre gør og forventer, de selv skal gøre med rusmidler (Nielsen og Sørensen 2011:40). Erfaringer fra Ringstedforsøget peger på, at unge ofte har urealistiske forventninger og forestillinger om andres forbrug af rusmidler (Balvig, Holmberg og Sørensen 2005). Derfor kan det være en væsentlig forebyggelsesmæssig pointe at arbejde kollektivt med de unges forestillinger om det ordinære forbrug. Det kan tilsyneladende have en effekt på den brede gruppes forbrug. Det er samtidig en pointe i denne forbindelse, at forbruget af de forskellige rusmidler ofte ser ud til at være forbundet, hvilket indikerer, at en indsats på et eller flere områder kan have en positivt afsmittende effekt på andre områder.

Endelig peger de unges udsagn på, at en indsats mod (over)forbruget af rusmidler med fordel kan placeres tættest muligt på de unge. Dvs. at det er vigtigt for de unge, at adgangen til hjælp og information er så let som muligt. Det handler måske om, at støttepersoner (og muligheder) befinder sig på skolen, hvor den unge er, og ikke på et centralt sted væk fra skolen.

Bilag 1 – Litteraturliste

Balvig, F., Holmberg, L. & Sørensen, A.S. (2005) *Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*. København: Jurist- & Økonomforbundets Forlag

Hansen, Niels-Henrik, Marckmann, Bella og Nørregård-Nielsen, Esther (2008) *Spørgeskema i virkeligheden*. København: Samfundslitteratur

Ingholt, Liselotte (2001) Rygefællesskaber. (I) *Ungdomsforskning* nr. 3, 2002. København: Center for Ungdomsforskning

Jeppesen, Dorthe, Filges, Tine og Niels Ulrik Sørensen (2006) *Ung og sund? Når et æble om dagen ikke er nok*. København: Center for Ungdomsforskning (kan hentes på www.cefu.dk)

Järvinen, Margaretha, Demant, Jakob og Østergaard, Jeanette (2010) *Stoffer og natteliv*. København: Hans Reitzel

Koch, Mette Bjerrum, Davidsen, Michael og Juel, Knud (2012) *Social ulighed i sundhed, sygelighed og trivsel 2010 og udviklingen siden 1987*. København: Statens Institut for Folkesundhed

Kristiansen, Louise, Ekholm, Ola, Grønæk, Morten og Tolstrup, Janne Schurmann (2008) *Alkohol i Danmark. Voksnes alkoholvaner og holdning til alkoholpolitik 2008*. København: Center for Alkoholforskning

Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen (2006) *MULD – Unges livsstil og dagligdag 2006*. København: Kræftens Bekæmpelse

Illeris, Knud, Simonsen, Birgitte, Katznelson, Noemi, Nielsen, Jens Christian og Sørensen, Niels Ulrik (2009) *Ungdomsliv – mellem individualisering og standardisering*. København: Forlaget Samfundslitteratur

Nielsen, Jens Christian og Sørensen, Niels Ulrik (2011) *Når det er svært at være ung i Danmark – viden og råd om unges trivsel og mistrivsel*. København: Center for Ungdomsforskning

Nielsen, Jens Christian, Sørensen, Niels Ulrik, Katznelson, Noemi og Lindstrøm, Maria Duclos (2010) *Den svære ungdom. 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag

Nielsen, Jens Christian, Sørensen, Niels Ulrik og Osmec, Nina Martha (2011) *Når det er svært at være ung i Danmark – unges trivsel og mistrivsel i tal*. København: Center for Ungdomsforskning (kan læses på: <http://www.cefu.dk/emner/forskning-publikationer/alle-publikationer/naar-det-er-svaert-at-vaere-ung-i-dk.aspx>)

Bilag 2 – Undersøgelsens empiriske grundlag

Analyserne i denne rapport bygger på besvarelserne af et elektronisk spørgeskema, som alle eleverne på ungdomsuddannelserne i Svendborg har haft mulighed for at besvare. Spørgeskemaet er indsamlet i ugerne 40-41 samt 43-45, 2013.

Svendborg kommune har stået for kontakten til de enkelte uddannelsesinstitutioner, som er blevet bedt om at få deres elever til at udfylde spørgeskemaet klassevis i undervisningstiden. I alt er der udsendt 2458 elektroniske spørgeskemaer, når alt tælles med (dvs. testskemaer, udsendte, men ikke besvarede skemaer og delvist besvarede spørgeskemaer). Efter rensning, hvor de ikke-relevante skemaer er fjernet er der 1958 gyldige besvarelser.

Antallet af besvarelser opgjort på de enkelte deltagende uddannelsesinstitutioner kan aflæses i nedenstående tabel, hvor institutionernes samlede elevantal også er angivet. Det er meget varierende, hvor mange der har svaret på de enkelte institutioner. Sydfyns Erhvervsforskole har en meget høj svarprocent, mens fx Svendborgs Erhvervsskoles afdelinger på Porthusvej og HG begge har meget lave svarprocenter, og VUC har den allerlaveste med 13 %.

Ungdomsuddannelse	Antal elever	Besvarelser (gyldige)	Svarprocent
Svendborg Gymnasium	1031	669	65%
Svendborg Gymnasium HF	144	70	49%
Sydfyns Erhvervsforskoole	116	118	102% ⁷
Søfartsskolen	43	19	44%
Svendborg Erhvervsskole: HHX	455	291	64%
Svendborg Erhvervsskole: HTX	248	115	46%
Svendborg Erhvervsskole: Porthusvej	600	159	27%
Svendborg Erhvervsskole: Ryttervej	121	86	71%
Svendborg Erhvervsskole: HG	300	77	26%
VUC	600	77	13%
Center for Specialundervisning for Voksne	66	44	67%
Social- og Sundhedsskolen	125	114	91%
10. Klassecentret	125	119	95%

Spørgeskemaets repræsentativitet

Det maksimale antal mulige besvarelser er 3974. Det svarer til det samlede antal elever på de deltagende ungdomsuddannelser i Svendborg. Der er modtaget 1958 gyldige besvarelser af spørgeskemaet.

Det giver en overordnet svarprocent på 49 %, hvilket er en forholdsvis lav svarprocent. Ideelt set ville en svarprocent på 70 % eller højere være tilfredsstillende (Hansen, Marckmann og Nørregård-Nielsen 2008). Men det interessante spørgsmål er imidlertid, om det er et problem i relation til undersøgelsens muligheder for at udsige noget om de unges situation på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Hvis man vælger at se de afgivne svar som en stikprøve, så er antallet af svar nemlig meget tilfredsstillende i relation til det samlede antal unge, der går på en ungdomsuddannelse i Svendborg.

Ved en stikprøve er der to centrale spørgsmål, der trænger sig på, når man skal vurdere stikprøvens anvendelighed. Det ene er, om de unge, der har besvaret spørgeskemaet, er udvalgt tilfældigt, således at vi med rimelig sikkerhed kan antage at variationen i materialets observationer afspejler variationen i hele populationen. Det andet er, hvilken statistisk sikkerhed/usikkerhed størrelsen af stikprøven giver den efterfølgende analyse.

Spørgeskemaet er besvaret klassevis. Der er ingen grund til at antage, at der er systematiske skævheder i udvalget af klasser, som har udfyldt spørgeskemaet. Derfor virker det også rimeligt at antage, at eleverne kan betragtes som nogenlunde tilfældigt udvalgt. Dvs. at kriteriet, om at alle elever er tilfældigt udvalgt, kan i store træk anses som opfyldt. Det betyder med andre ord, at datasættet med sine 1958 besvarelser kan ses som solid stikprøve, der giver et godt og repræsentativt indblik i unges hverdag og erfaringer. Det store antal besvarelser giver også en høj grad af statistisk sikkerhed, når der foretages forskellige statistiske analyser.

Vi har valgt at vægte besvarelserne. Årsagen er, at svarprocenterne varierer mellem de forskellige deltagende uddannelsesinstitutioner. Det betyder, at der er institutioner, der fylder mindre i datasættet, end de burde. Derfor har vi valgt at vægte besvarelserne, således at institutioner med flere besvarelser end forventet, får vægten deres besvarelser, så de fylder mindre i det samlede billede, og omvendt er de institutioner med færre besvarelser vægtes, så deres besvarelser fylder mere i det samlede billede. Beregningen af de konkrete vægtninger kan ses i nedenstående skema. Princippet er, at indledningsvis beregnes de enkelte uddannelsers forventede andel af den samlede mulige population. Dvs. at har gymnasiet registreret 1031 elever, så udgør de 26 % af den samlede student-population på ungdomsuddannelserne i Svendborg (som er på 3974 elever). Der er modtaget 669 besvarelser. De udgør 34 % af svarene på spørgeskemaundersøgelsen. Gymnasiet er dermed overrepræsenteret i spørgeskemaundersøgelsen (34 % mod de forventede 26 %) og vægtes derfor ned (med værdien 0,76). En værdi på 1 betyder, at det ikke er nødvendigt med en vægtning. En værdi under 1 betyder, at der vægtes ned, og en værdi over 1 indebærer, at der vægtes op.

Vægtningen anvendes specifikt i analyser, hvor målet er at give et overbliksbillede over, hvorledes noget forholder sig i Svendborg. Det kan fx være antallet af rygere. Uden vægtning angives andelen af unge rygere som værende 29 %. Med vægtning stiger andelen til 33 %. Laves der omvendt analyser, hvor resultaterne er opdelt på institutioner, foretages de med de ikke-vægtede data.

Datasættets begrænsninger befinder sig primært i forhold til de enkelte uddannelsesinstitutioner, hvor der enten er meget få besvarelser, eller hvor der er forholdsvis få besvarelser i forhold til det samlede antal mulige besvarelser. Søfartsskolen er et eksempel på en uddannelsesinstitution, hvor det er svært at sige noget specifikt, fordi der både er meget få besvarelser og en lav svarprocent. Det gør bl.a., at de statistiske forskelle skal være store, før de slår ud som statistisk signifikante.

Ungdomsuddannelse	Forventet population	Andel af samlet forventet population	Modtagne besvarelser	Andel af samlet antal modtagne besvarelser	Vægt
Svendborg Gymnasium	1031	0,26	669	0,34	0,76
Svendborg Gymnasium HF	144	0,04	70	0,04	1,01
Sydfyns Erhvervsforskele	116	0,03	118	0,06	0,48
Søfartsskolen	43	0,01	19	0,01	1,12
Svendborg Erhvervsskole: HHX	455	0,11	291	0,15	0,77
Svendborg Erhvervsskole: HTX	248	0,06	115	0,06	1,06
Svendborg Erhvervsskole: Porthusvej	600	0,15	159	0,08	1,86
Svendborg Erhvervsskole: Ryttervej	121	0,03	86	0,04	0,69
Svendborg Erhvervsskole: HG	300	0,08	77	0,04	1,92
VUC	600	0,15	77	0,04	3,84
Center for Specialundervisning for Voksne	66	0,02	44	0,02	0,74
Social- og Sundhedsskolen	125	0,03	114	0,06	0,54
10. klassecentret	125	0,03	119	0,06	0,52
Total	3974	1,00	1958	1,00	

Spørgeskemaets opbygning

Spørgeskemaet er opbygget elektronisk. Det er også indsamlet elektronisk – dog er 10 besvarelser fra Center for Specialundervisning for Voksne (CSV) indtastet manuelt. At spørgeskemaet indsamles elektronisk giver flere fordele. Det sikrer for det første, at respondenterne automatisk bliver ledt igennem de forskellige spørgsmål, og at de kun svarer på de spørgsmål, som de skal svare på. Det sikrer for det andet også, at der bliver afgivet svar på spørgsmålene, og at der kan gives målrettet hjælp til de enkelte spørgsmål.

Spørgeskemaet dækker følgende temaer:

- Indledning med information om undersøgelsens sigte og hvem, der står for undersøgelsen. Dertil er der information om, hvordan man svarer korrekt på undersøgelsens spørgsmål, hvis man fx er i tvivl.
- Skolegang: Hvilken skole går respondenterne på, evt. tidligere erfaringer med ungdomsuddannelserne, hvad synes de om at gå i skole, fravær mv.
- Personligt velbefindende: Oplevelsen af ensomhed, personlige problemer, søvn.
- Rygning.
- Alkohol.
- Hash: Forbrug af hash, hvor finder det sted, og hvilken rolle har det i de unges liv og hverdag?
- Andre illegale rusmidler: Forbrug af disse og hvor forbruget finder sted.
- Muligheder for at søge hjælp, hvis man har problemer med alkohol, hash eller andre illegale stoffer.
- Baggrundsoplysninger: Køn, alder, bopælskommune mv.

I alt rummer spørgeskemaet 40-60 spørgsmål. Det præcise antal afhænger af respondentens vej igennem spørgeskemaet. De unge, der ikke ryger, ikke drikker alkohol eller hash og bruger andre illegale rusmidler, vil få færre spørgsmål end de unge, der gør. Uanset ruten igennem spørgeskemaet, rummer spørgeskemaet maksimalt 214 potentielle målepunkter (nogle spørgsmål kan have flere underspørgsmål, deraf det højere antal målepunkter) pr. ung.

Statistiske test

I rapporten anvendes der forskellige statistiske test. Oftest anvendes chi² testen. Den er et mål, der kan anvendes uanset variabelens målniveau. Det er således et meget anvendeligt mål, hvis der tages højde for målets begrænsninger (det er bl.a. følsomt over for tomme celler osv.). Hvis variablene er på minimum ordinalt niveau (eller binære), kan dette mål suppleres med gamma-testen, som er mere robust, og som i tilgift angiver en evt. retning på sammenhæng.

Analyserne arbejder generelt med et konfidensinterval på 5 %. Det betyder, at når en statistisk test angiver en mulig relation (den præcise formulering afhænger af det pågældende statistiske mål), er det ud fra dette niveau. Det indebærer, at det accepteres, at nogle gange vil analysen enten godtage en ikke-eksisterende relation eller afvise en valid relation. Det vil ske – statistisk set – hver 20. gang ved et konfidensinterval på 95 %. Derfor tilpasses sprogbrugen styrken af den aktuelle test. Er der tale om et mål, hvor p (probability) er under 1 %, vil det blive omtalt som en stærk sammenhæng eller som højsignifikant. Er den mellem 1 og 3 %, vil det typisk blive omtalt som en god eller solid sammenhæng, men er sammenhængen mellem 3 - 5 %, vil den blive beskrevet som svag. Skematisk kan p -værdien siges at være sandsynligheden for at få en test-

statistik, der er mindst lige så ekstrem som den observerede, givet at nul-hypotesen er sand. Analyserne anvendes også clustering og logistisk regression visse steder. Clustering er, som navnet antyder, en analytisk strategi, hvor man forsøger at gruppere besvarelser. Det kan ske via anvendelse af flere forskellige statistiske analysemetoder.

Logistisk regression er en tilgang, hvor man groft sagt forsøger at opbygge en model af fordelingen af besvarelser i datasættet. Igennem konstitueringen af denne model vil man kunne danne et overblik over, hvorledes forskellige faktorer påvirker den problemstilling, man forsøger at beskrive. Det specielle ved logistisk regression er, at den afhængige variabel (det man vil undersøge) skal være binær, altså kun antage to forskellige værdier (fx ja/nej). Det kan være, om den unge ryger, drikker eller dyrker idræt. Derefter undersøges det, om forskellige variable påvirker fordelingen af den afhængige variable. Variable, der ikke har betydning, fjernes fra modellen, til man ender med den færdige model.

Gyldige svar

I undersøgelsens materiale er der blevet sorteret en del besvarelser fra jf. den tidligere diskussion. Disse er blevet fjernet, fordi de enten indgik i materialet som en del af pilottesten eller var ufuldstændigt besvaret. Som en konsekvens af at der er anvendt elektronisk indsamling, så er enhver udsendelse registreret, selvom det måske blot har været en nysgerrig elev eller underviser, der hurtigt skulle se, hvad spørgeskemaet handlede om. Det samme gør sig gældende, hvis der kun er registreret et svar fra den pågældende respondent. Alle disse besvarelser er sorteret fra, og indgår ikke i det anvendte datasæt.

Center for
Ungdomsforskning,
Aalborg Universitet
Institut for Læring og
Filosofi

A.C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Tel 20294629
CeFU@learning.aau.dk
www.cefu.dk

